

איצור "תהלות ישראל"

פנינים שנלקטו מותרך דברי הגה"צ דתהלות ישראל שליט"א (מתוך מה שכבר נדפס בכפרים וקונטרסים, וגם מתוך שאר השיחות)

הערה כללית בנוגע לכל המאמרים
כדאי לקרוא כל המאמרים יותר מפיס א' כי בכדי שיהיו נקלטים ונספגים יותר לתוך הלב בכדי שזה יפיע ויפגול את המטרה לא די בקריאת הדברים פעם א' לבד וגם כי בפעם השנית מרגישים הרבה דברים שלא מרגישים בפעם הראשונה.
האתר לודיעי שבמלוינות שנה החדשה מנציגים גם דברים וזו במלוינות הישנים וגם דברים חדשים, אמנם גם הדברים הישנים החדש נעמדו ומדויק וקבלו פנים חדשות ולכן כדאי לקרוא עוד פעם גם את המאמרים הישנים, כי באלה הדברים מתקיים מה שאמרו חז"ל שהדבר תורה כל זמן שהאדם חוזר עליהם מוצא בהם טעם חדש, כפי שמעיד הנסיון בס"ד.

לתשומת לב הקוראים
המאמרים על הפרשה או המועדים הם גם דברים כלליים שנוגעים תמיד ולכן אפשר וכדאי לקרוא גם אחרי הפרשה או המועד.

גליון פ' אחרי קדושים תשע"ה

הערות ולדבות לפנות במעלעפאן:
כ"א 5704-537-02 פקס 02-650-1067
או בבהמ"ד "תהלות ישראל" רח' יצחק נפתח 17 ירושלים
באר"ב 347-885-7700 917-873-1181
אפשר לשמוע שיעורי מורינו הרב שליט"א בקול הלשון
בארץ ישראל 03-6171001 וחי"ו להקיש מלודיש 4-50-3 → ללשון הקודש 5-5-2 →
בארגז"ב 218-395-2440 ותח"ו להקיש לאודיש 4-50-3 → ללשון הקודש 5-5-2 →
מי שרוצה לקבל דף השבוע וכן המאמרים או הקונטרסים עליו בואר נא להקשר ל: לויטער
מח"ל 527614581 (972) טא" 0527614581 או דרך האינטרנט שלו lauffer6@neto.net.il
אפשר לשמוע שיעורי מורינו הרב שליט"א בקול תהלות ישראל
מספר חדש וקבוע 0544-544-378 באר"ב 3678-770-718

גליון השבוע - שנה ז' גליון כ"ז

אוצר הפרשה

"אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ד'"
פירש רש"י מה תלמוד לומר, היה רבי אלעזר בן עזריה משלו משל לחולה שהרופא מזהירו שלא יעשה כמו שעשה פלוני ולא ימות כדרך שמת פלוני שעשה כך, ובזה מזהירו ביותר, וכמו כן כאן הזכיר מיתת נדב ואביהוא כדי להזהיר ולהפחיד בזה לאהרן ביותר שלא ימות כדרך שמתו בניו, ע"כ תו"ד רש"י (והוא מהתורת כהנים).
ויש לתמוה שבשלמא באדם פשוט שיש לו תאוה ויצר הרע גדול להדבר האסור לכן צריכים להזהירו ולהפחידו ביחד עם דוגמא מפלוני לעצור אותו מלהכשל, מה שאין כן אצל צדיק כאהרן הכהן מספיק שד' ית' יאמר לו שדבר זה הוא עבירה וממילא כבר יברח מזה, ואם יש צורך להפחידו עוד יותר ממה שהוא מפחד מהעבירה עצמה בודאי שאין פחד מוות מוסיף לו על זה כלום, כי בודאי שהפחד שהיה לצדיק כאהרן מלעבור את פי ד' היה לא פחות מפחד המיתה ולכן אם הפחד מהעבירה לא יספיק לו אזי גם האיום ממיתה לא יספיק לו וותר מזה, ולכאורה הרי זה תמיהה גדולה להבין דברי ראב"ע שהביא רש"י.
והנראה לתרץ הענין בס"ד הוא על פי המבואר במפרשי התורה ובספח"ק שנדב ואביהוא לא רק שלא חטאו ח"ו בכוונה, אלא אדרבא הם חשבו שעושים בזה מצוה וכמבואר גם באבן עזרא בפ' שמיני (שם י"ב) וזה לשונו, חשבו שיעשו דבר רצוי לפניו, עכ"ל, ולפי זה צריך לומר שהיה חסר איזה פרט שהיו צריכים להקפיד גם עליו וטעו בשגגה, ומפני גודל דרגתם הקפידו עליהם על כחוט השערה של טעות שהרי הם היו כל כך גדולים כמו שאמר משה רבינו לאהרן "הוא אשר דבר ד' לאמר בקרובי אקדש" והם גדולים יותר ממני וממך כמו שכתב רש"י (לעיל ג' א').
ובתורת כהנים שם (מובא באור החיים הק' שם) איתא שנחמו משה לאהרן ואמר לו לא מתו בניך אלא בשביל קדושת שמו של מקום שנאמר "ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש ונכבדי ... בקרובי אקדש", כיון ששמע אהרן שבניו ידועי המקום (כל'ו אהובי ד') שתק, ע"כ, ועי' מה שכתב באור החיים הק' שמה שמבואר בחז"ל מה דעות מה היה חטאם כל זה הוא רק לפרש כמה טעו ולא נשמרו מן השמים מהטעות ואע"פ שלפי דרגתם הגדולה היו ראוי להיות נשמרים מן השמים מלטעות בהם בכל זאת לא נשמרו כי היה צריך להיות מיתתם לקדש שם

^א כלומר היה די לכתוב באזהרה בלבד על אל הקודש לבד, ולא היה צורך להזכיר מיתת בני אהרן.
^ב ואע"פ שידוע מה שכתב בתוספות (שבת י"ב: ד"ה ר' נתן) שרק לגבי מידי באכילה נאמר (משלי י"ב כ"א) לא יאונה לצדיק כל און, אבל לגבי שאר איסורים לא נאמרה, ע"ש, עם כל זה בצדיקי עולם גדולים כמו נדב ואביהוא שנאמר עליהם בקרובי אקדש היו ראויים להיות נשמרים גם מכל דבר איסור.
^ג ובהמשך דבריו שם כתב וז"ל כי יש חיים לחיים שעליהם אמר משה (דברים ל' י"ט) ובחרת בחיים... ושוללת חיים הנשתיים בהרגש הכללי (כל'ו שהצדיקים שמכירים את זה הרי זה

לאותה מיתה גם כן לא יעשה (זה כונת רב"ע במשל הרופא לומר שתפס לדוגמה מיתת פלוני כדי שיהיה מבואר ומובן בדיוק לאיזה דבר הוא מכוון להזהירו למנוע ממנה וזה מה שהזהיר כדרך שעשה פלוני) וזה הכונה כאן שרצה לתת דוגמה לדבריו לומר בזה שאפילו אם יעשה בכונה לדביקות ולקידוש שם שמים (דומה למה שעשו נדב ואביהוא) בכל זאת אסרו ד' ית' עליו וזה כמו שנזכר לעיל שאסור לאדם להביא את עצמו למצות מסירת נפש על קידוש שם שמים אלא רק כשנזדמן לו וכופים אותו על זה¹, ואחרי שיבין אהרן את המכוון בודאי יחרד לדבר ד' ויעצור ברוחו מלעבור את פי ד' ית', אע"פ שזה בעבורו מסירת נפש יותר מהמסירת נפש מלמסור את נפשו על קידוש שמו ית' וכמו שנתבאר לעיל, ובזה יובן סמיכות אחרי מות וגו' לכאן ופירוש זה הוא כפתור ופרח בס"ד.

ומהאמור יוצא מוסר השכל לדעת שהתענוג שעובדי ד' מרגישים בעבודתם את ד' הרי הוא גדול פי כמה וכמה מכל תענוגי העולם הזה, וישנם כאלה שקשה להם להתמסר כולו לעבודת ד' כמו שהוא באמת החובה על כל בן אדם מהבני ישראל להיות עבד לד' כמו שכתוב "כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים" ופירושו של עבד הוא להיות כולו מסור לעבודת אדונו וכל מה שקנה עבד קנה רבו ואין לו זכות לעצמו כלום, והם מבינים בדעתם שעול שמים דומה לשעבוד עבדות של בשר ודם ולכן הם מרגישים שאם כך מה הריחוק במה שהוציאנו ד' ממצרים, והרי הם טועים מאד כי באמת ההבדל בין זה לזה הוא יותר מההבדל שבין שמים לארץ כי להיות עבד לד' הרי זה באמת חירות כי הרי זה תענוג נפלא שאין דוגמתו, ולכן אלה הצדיקים שמגיעים לזה בשלימות להיות כולם מוקדשים לעבודת לד' ית' הם מגיעים להרגשת התענוג הזה עד כדי שמוכנים גם להוציא את נשמתם עבור ד' ית' כנ"ל,

ולכן יש לכל אדם לדעת שלא ידמה בדעתו שכאשר יתמסר כולו לעבודת ד' ית' יהיה חסר לו משהו כי יפסיד מתענוגי העולם הזה עבור זה כי לא כך הוא אלא הרי זה כמו להחליף כלי חרס עבור כלי זהב ומרגלית, כי התענוג שיקבל לבסוף מעבודת ד' הוא פי הרבה מכל תענוגי העולם הזה שהוא צריך לוותר עליה עבור עבודת ד', אמנם אי אפשר להגיע לזה אלא אם כן יוותר קודם על תענוגי העולם הזה, וזה יוכל לעשות בקלות רק מי שמאמין באמונה שלמה שלבסוף יקבל תענוג גדול מזה שישאר בלי גבול יותר ממה שיוותר מתענוגי העולם הזה עבור כך.

וזה הנסיון שעל האדם לעבור כדי שייגיע לתענוג רוחני, ובלו שיעבור האדם נסיון ומלחמת מצוה זו אי אפשר להגיע להרגיש את התענוג הרוחני, ועל זה כתוב "וצדיק באמונתו יחיה" כלומר הצדיק שמחיל בעבודת ד' ית' ועודו איננו מקבל הרגשת החיות והתענוג הנזכר ואינו צריך לקבל חיותו ושמחתו וסיפוקו מתוך אמונתו שמאמין שלבסוף יקבל את כל האמור, וכמו מי שמשקיע את כל רכושו בעסק שיודע ומאמין שעל ידי זה יתעשר

לבסוף בעושר גדול, ובנתיים יצטרך לצמצם מאד את פרנסתו ומזונו, בודאי שיעשה זה בשמחה גדולה מפני שמאמין שלבסוף יתעשר ויהיה מאושר לכל ימי חייו

ומענין זה שאנו רואים כאן שהזהר אהרן הכהן להתאפק מתענוג זה של התקרבות ודביקות לד' עד שתצא נפשו יש ללמוד ממנה יסוד גדול בעבודת ד' מה שחשוב לדעת, שאע"פ שתכלית כל עבודתו בעולם הזה הוא להתקרב לד' ולהגיע להתענוג על ד', וכמו שכתוב ברמח"ל (בתחלת ספרו מסילת ישרים) שזה כל חובת האדם בעולמו, בכלל זאת יקיר הכונה להגיע לזה התענוג הוא בעולם העליון בגן עדן לאחר ק"ך שנה ולעולם הבא, אבל בעולם הזה העיקר הוא חלק העבודה וזה מה שמכשיר אותנו לזה התענוג, והתענוג כבר נחשב לשכר ולכן אין מקומו בעולם הזה אלא בעולם העליון בגן עדן ובעולם הבא, וכך אמרו חז"ל (עירובין כב.) "היום לעשותם ומחר לקבל שכרם", וכמו בנוהג עולם הזה שהדבר פשוט שבמקום עבודה עבור פרנסה אין תענוגים ועידונים, כמו כן הוא בעבודת בוראינו ית"ש, ועוד אמרו חז"ל (ר"ה כח.) מצות לאו ליהנות ניתנו ופירש רש"י שם אלא לעול על צואריהם ע"כ.

ואדרבא עיקר חשיבות עבודתו הוא כשנעשית בלי שום נגיעה והנאה עצמית, רק לשם שמים לעשות נחת רוח לבוראינו וכל מה שהאדם ירגיש פחות תענוג וסיפוק ממה שעושה בעבודת בוראו יש לעבודתו ומצותיו יותר ערך והרי זה יותר מעולה ומשובח.

אלא שבכל זאת על האדם הרגיל והבינוני להשתדל שכן ירגיש תענוג וסיפוק במצותיו ובעבודתו את ד' בכדי שעל ידי זה יוכל לעשותם בשמחה ובלב טוב כראוי לוי' ולכן כמה שיש לו תועלת ממה שיתענוג מהמצוה יש לו להשתדל להכניס תענוג וסיפוק במצותיו ובתורתו ועבודתו את ד', אבל יותר מזה כלו' במה שאין לו צורך להיות סיוע לעבודתו את ד' אלא רק כדי להרבות תענוג וסיפוקו איננו ראוי לעשות ובה יוכל ח"ו להוריד מחלקו בעולם הבא שלו כפי שמבואר בספרי מוסר שכל הנאה מיותרת שאדם נהנה מעולם הזה הרי הוא מוריד משכרו בעולם הבא מכיון שכבר קיבל אותו בעולם הזה.

ויש לדעת שד' ית' ברא את האדם בצורה כזאת שהוא מוכרח וזקוק שיהיה לו תענוג ובלעדה לא יהיה לו דחיפה וחשק ואומץ לעשות שום דבר שיש בה טירחא וצריך אומץ לעשותה, אמנם הצדיקים הגדולים הם כבר לא צריכים את התענוג הרגיל ששאר אנשים צריכים אלא יש להם תענוג ושמחה מעצם העבודה כלומר ממה שהם יודעים שהם עושים בזה נחת רוח להבורא ב"ה מזה יש להם תענוג ושמחה יותר מרוב כל התענוגים והספוקים בין הגשמיים ובין הרוחניים ובזה הם שמחים ומעוננים ואין להם צורך להרגיש שום הנאה ותענוג וסיפוק מעצם העבודה שיהיה בה איזה ענין

עונג וכדו' אלא מספיק להם לזה לבד שהם יודעים שעובדים לאלקי אמת והם עושים את האמת והתכלית הנרצה, ואפילו התענוג שישינו מדביקות והתקרבות לד' ולהנות מזיו השכינה גם מזה הם מתאפקים על מנת לעשות נחת רוח לד' ולעבדו בלי שום תערובת תענוג והנאה עצמית בין אם זה גשמי או רוחני, והם מגיעים לזה מגודל אהבתם את ד' ית' הבורע בלבם.

ומהאמור כאן יש ללמוד לקח ומוסר השכל שלא יצטער האדם כשרואה שאע"פ שהוא משתדל ומתאמץ בעבודת בוראו וממית עצמו עליה ועל לימוד התורה הק' ואינו רואה פירות מכל עבודתו אלא נראה לו שאינו מצליח כלל בלמודו או בשאר עבודת ד' ית' ועל כן חושב שהוא נדחה מן השמים החוצה מחוץ לפרגוד, אמנם לפי האמור יש לו להבין שאינו כך אלא אדרבא עתה יש לו הזדמנות שיהיה עבודתו כל כך מעולה כדרגת הצדיקים הגדולים אם רק יעשה כל מעשיו בשמחה ובטוב לבב באמונה ובטחון (שיאמין ויבטח בד' שעבודתו כן רצוי כלפי מעלה) שאדרבה דוקא מכיון שנעשית בלי הנאה עצמית והוא מקבל את זה באהבה בודאי יהיה עבודתו ולימוד תורתו יותר מעולה ומשובח ותעלה הערכתה וחשיבותה לדרגת עבודת הצדיקים הגדולים.

והנה נסיון זה והזדמנות זו מצוי מאוד מאוד בזמנינו אלה היום, ומי שאין לו שכל להבין שזה לטובתו כנזכר הרי הוא מצטער על מצבו עד שמתוך זה נופל ליאוש והרי הוא מסכן גדול שאינו מבין שבזה הרי הוא מפסיד את ההזדמנות הגדולה והטובה שניתן לו כנזכר אמנם מי שיש לו שכל להבין שמאת ד' היתה זאת ונסהו בדרך זה וכמו ומאהבת ד' אליו שמוכחו ומנסהו בדרך זה וכמו שכתוב (משלי ג' א) את אשר יאהב ד' יוכיח הוא ישיג את התכלית הנזכר שיעלה עבודתו לדרגת הצדיקים כנזכר.

וטעם הדבר למה ענין זה מצוי ביותר בדור זמננו הזה הוא מכיון שאנחנו שבאנו בגלגול בדור הזה האחרון אנו מהולכי נמושות שכבר ירדנו הרבה פעמים לעולם ועדיין לא הצלחנו לתקן את נפשותינו, ומאחר שכבר לא נשאר אלא מעט מאוד זמן שנוכל עדיין להשיג את תיקון נפשינו שהוא רק עד שיגיע הגאולה השלימה ומי שלא יתקן עצמו לפני זה יהיה מאוחר ח"ו וישאר אבוד לעולם, לכן מגודל חסדי ד' ית' שרוצה שלא ידח ממנו נדח וכל א' וא' יזכה להתקן על כן הרי הוא ית' ממציא לנו אפשרות לתקן את עצמינו מהר מאוד והוא על ידי אופן זה שנזכה בזמן הקצר להשיג עבודה כזאת שהיא בדרגת הצדיקים, ואע"פ שלפי דרגתנו שאנו נמצאים בה הרי זה רחוק מהשגתנו שנוכל לעבוד עבודה כזו שתהיה בלי שום הנאה ונגיעה עצמית בכל זאת אנו נאלצים לזה ע"י המצב הנ"ל, ובזה יוכל כל א' וא' לבא על מקומו בשלום בס"ד, ואשרי מי שיעמוד בנסיון זה של זמנינו ולא יאבד עשתונותיו ולא יפול ברוחו ולא יתיאש אלא ימשיך עבודתו בשמחה ובטוב לבב עד ביאת ינון ואז בא

עצמו תשובה שלימה ולעבוד את ד' יתברך בכל לבו בכל המבוקש על פי התורה הק' והתחיל על כל השלכת בדור ד' הרצוי לפני ד' ית' באמת, לפני הגיע הגאולה השלימה (אפילו ברגע האחרון שלפניה) הוא לא יהיה נדח כמו אלה שלא חזרו עדיין ח"ו אלא יזכה להתקיים בהגאולה השלימה וימשיך תקונו ע"י תקונים שיכול להיות קשים (בבחינת חבלי משיח וכדו') אבל סוף כל סוף יתקון ומשיח בעצמו יעזור לכל אלו להתקן ולהחזירם בתשובה השלימה עד תיקונם השלם בס"ד כמבואר כל זה בספרים הק' (וכבר נתבאר ענין זה אצלנו ביותר הרחבה במקום אחר).

¹ ואע"פ שכתוב (שמואל ב' י"ד י"ז) "לבלתי ידח ממנו נדח" וכלומר שכל נשמה ונשמה (שמואל ב' י"ד י"ז) בכל זאת הרי זה נאמר דוקא על חלק הנשמה, ולכן אלו האנשים שלא זה להתקן כשנגיע הגאולה השלימה יקחו מהם את נשמתם ויעבירו אותם להצדיקים שכן זכו להתקן והם ירשוה ויהיה להם תוספת נשמה בבחינת נשמה יתירה ונמצא שהנשמות כולם יבואו על מקומם המיועד להם בעולם הבא אמנם לא בתורת אדם בפני עצמו מלושב בבחינת נפש ורוח בפני עצמם אלא יתכסו בלבוש של האדם השני שזכה אליהם (כמו אדם שיש לו שתי נשים).

² ולכן אמר רבי עקיבא לתלמידיו (ברכות ס"א:) בשעה שהוציא אותה וסרקה וסרקה מארץ באחד ועל ידי כן גרם והיה קורא קריאת שמע והיה מתייחד באחד ועל ידי כן גרם שלא יצאה נשמתו עדיין (ובזה גרם להאריך יסוריו יותר) ושאלו אותו תלמידיו רבינו עד כאן (כלו' איך תוכל להמשיך כל כך את היסורים הקשים הללו) ואמר להם שכל ימיו היה מצטער על פסוק זה מתי יבא לידי ואקיימנה והיינו כנזכר שהיה מצער עצמו ומתאפק מזה עד שהזדמן לו המצוה, ולכן שכסבר הזדמן לו לא היה יכול ליפרד ממנה מגודל תשוקתו אליה, ועל כן היה מאריך בתיבת אחד כדי להמשיך ולהאריך את הדבר יותר.

³ ע"י נ"א ס"פ וראו בד"ה או יאמר ולא שמעו וגו'.

יבא ברינה נושא כל אלומותיו מכל טרחתו ועבודתו בב"א.

פרשת קדושים

"קדושים תהיו"

הקב"ה נתן לנו תורה ומצות כדי להתקדש על ידם בקדושתו ית' ועל זה אנו מברכין גם לפני לימוד התורה הק' וגם לפני כל מצוה "אשר קדשנו במצותיו", ועל ידי שאנו מתקדשים הרי אנו נעשים מיוחדים וקרובים אל ד' ית' והוא ית' מיוחד שמו עלינו וכפי כמה שהאדם מתקדש יותר כך הוא התקרבותו אל ד' ית' יותר^א.

ועל ענין זה יש לנו הרבה פסוקים בתורה הק' שמורים על כך שהקשר שלנו עם הקב"ה תלוי בזה שאנו מתקדשים את עצמינו כמו שכתוב "קדושים תהיו כי קדוש אני ד' אלקיכם" (ו...) "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני" ופירושו לפי משמעו שכוונת התורה הק' במה שאמר "כי קדוש אני" להודיענו שכפי איך שאנו נקדש עצמינו תלוי הקירבה והקשר והדביקות שלנו לד' ית'^ב, וכן כתב הרמב"ן על הפסוק קדושים תהיו (ויקרא י"ט כ') וז"ל בתוכ"ד, לומר שאנחנו נזכה לדבקה בו בהיותינו קדושים עכ"ל^ג, וז"ל הראשית חכמה (בשעה"ק פ"א) והייתם קדושים לאלקיכם פירוש תהיו קדושים כדי שתתדבקו באלקיכם ... ואין לכם קשר שיתקשר הוא בכס ואתם בו... אלא מצד הקדושה והפרישות, עכ"ל, וכן מבואר בפרשת אחרי מות (בסוף פרשת האזכרה על העריות רפ"י י"ח ל"ו) "ולא תטמאו בהם אני ד' אלקיכם" ופירש רש"י שם (והוא מהתורת כהנים) וז"ל האם תטמאו איני אלקיכם ואתם נפסלים מאחרי ומה הנאה יש לי בכס... לכך נאמר אני ד' אלקיכם, עכ"ל^ד.

והנה כל תכליתנו ומטרת היותינו בעולם הוא בכדי להתקרב ולדבק עצמינו תמיד יותר ויותר לד' ית' וכן כל מטרת התורה כולה ללמדה ולקיים תרי"ג מצוותיה הוא גם כן לתכלית זה שעל ידי כך נתקרב ונדבק אליו ית' כמו שכתב במסילת ישרים (ע"ש בפ"א) שכל מטרת האדם בעולם הזה כל משך

^א ובזה יתפרש היטב סמיכות הענינים שאנו אומרים בתפילת ית' אהבת אותנו... וקדשתנו במצוותיך וקרבנותי מלכינו ... ושמן הגדול והקדוש עלינו קראת כלומר מע"י שאנו מתקדשים הרי אנו מתקדשים אל ד' ית' והוא ית' מיוחד וקורא את שמו עלינו.

^ב ע"י מפרשים שהתלבטו בפירוש פסוק זה שלכאורה לא מובן הכוונה במה שאמר "כי קדוש אני" שהרי לא שייך שידמה האדם עצמו לבוראו (ואין זה דומה למה שפרשו חז"ל בפסוק והלכת בדרכיו דהיינו ללמוד ממדותיו ית' שד' ית' מתנהג איתנו כי ענין המצות מושגים לנו, מה שאין כן) בענין הקדושה שהיא ענין הגדרת מהותו ית' כביכול ענין זה מופלג ומופשט לגמרי מהשכלנו ולא שייך לאומר לדבקה אליו ית' ועל כן מביא רש"י שכתבנו שאלו מצוות שכוונת "כי קדוש אני" הוא לומר שאם אנו רוצים להתקרב ולדבק אליו ית' הרי הוא ית' מקפיד על קדושה מכיון שזה הוא התואר והמהות שד' ית' כביכול מתאר ומודיע את עצמו אלינו בה באומרו כי "קדוש אני" וכוונתו בזה לומר שאם אנו רוצים להתקרב אליו בזה נתקרב וכמו שמבואר ברמב"ן.

^ג וכן כתב הרמב"ן (שמות י"ט ו) על הפסוק וגוי קדוש וגו' וז"ל לדבקה בקרובי ממשע ששע"י קדושים תהיו כי קיימים מצות עכ"ל, ומדבריו אלו משמע שע"י הקדושה אנו מקיימים מצות הדביקות בו ית' נמצא שלא רק שבזכות הקדושה והפרישות יזכה האדם אחר כך להיות נעשה דבוק בד' ית' אלא ברגע שהאדם מתקדש בפרישות מיד הרי הוא דבוק בו ית', ולכן יש לדעת שבכל משהו שהאדם מתקדש תכפ ומיד הרי הוא דבוק בד' ית' כפי שיעורו זה אם מעט מעט ואם הרבה הרבה.

ועל כן כשהאדם הצליח להתקדש מעט ועדיין לא רואה שיוכל הצליח יותר בכל זאת לא יזלזל במה שיש לו כבר (מכיון שחושב שבין כך לא יוכל להגיע להמבוקש) אלא יחזיק בה בכל כחו ולא

בכל דרכיך דעהו וגו' ע"ש, וכשמונע האדם עצמו מכל הנאה גשמית הרי הוא מתקדש ע"י זה.

ובספרי מסור מבואר עוד דברי רש"י שלא רק שכוון האדם באכילתו ובשאר דברי רשות ההכרחים שהוא עושה אותם לשם שמים אלא שיש גם לעבוד עם עצמו שלא יהנה מחלק התאוה המורגש מאליו, ובזה יחשוך האדם מעצמו חיבוט הקבר, שהוא צער גדול מאוד^ט (ואין זה בגדר עונש על עבירה מסוימת אלא שבאה לטהר את הנפש מכל מה שנהנתה מעולם הזה (ואפילו ממה שנהנתה ממילא בלי שכוונה לכך) כי הרי זה מונע את הנפש מלעלות למעלה למקום מנוחתה עד שתטהר מכל זה (וכמו שמובא בהערה ד') בשם האור החיים הק' ע"ש).

ועל ענין זה למנוע את ההנאה הבאה ממילא צריכים לעבוד עבודה ממושכת לאט לאט ואי אפשר לרוץ בזה להשיגו בפעם אחת כי הגוף יבגוד בזה ויצא על ידי כן להאדם שכרו בהפסידו אלא יש לעבוד על זה במתינות לאט לאט, וכמבואר בספ"ק.

והנה יש לדעת שיש ב' עניני קדושה שעל האדם לקבל (א) במה שנוגע להנשמה וזה מקבלים בעיקר ע"י קיום מצוות עשה וכמו שכתב הר"ח (שם בפ"א) וז"ל, עשיית המצוה תקדש הנשמה ותלבישנה באור חדש, עכ"ל, (ב) הוא מה שנוגע לגבי זיכרון וקידוש הגוף והחומה וזה מקבלים יותר ע"י קיום מצוות קדושים תהיו בדברי רשות, ועל זה נאמר גם כן "והתקדשתם והייתם קדושים" ודרשו חז"ל בזה

(יומא ל"ט). (שאם) אדם מקדש עצמו קצת מקדשין אותו הרבה, (אדם מקדש עצמו) מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, ע"כ, כלומר שמקדשין אותו הרבה יותר מלמי ערך, שהאדם מקדש עצמו, ויש להבין שמכיון שענין זה של מקדשין אותו הרבה כתוב ונדרש דייקא בפסוק והתקדשתם וגו' שהוא המצוה להתקדש בדברי רשות בעסק בדברים גשמיים^י הרי זה מלמדינו שבענין זה (התקדש בדברי רשות בעסק בדברים גשמיים) מקדשים את האדם מלמעלה הרבה יותר מכפי ערך התקדשותו למטה הרבה יותר ממה שע"י קיום שאר המצוות כי הרי זה נאמר כשמקדש עצמו בעסקו בדברים גשמיים^י, והטעם הוא מכיוון

מדב"ק שם שרצתה תורה שכולנו נשמור על עצמינו להיות קדושים כמה שאפשר, ולשמור מכל דבר שמוריד הקדושה מהאדם (כשאין לו צורך אליה) אלא שלכנהא אסרה תורה הטומאה בהחלט אפילו בלצורך (חוץ מל' קרובים ומ' מצוה) וזה יסוד גדול ועבודת ד' ית' שעלינו לדעת ולשים לב עליה.

^ט והיו הרבה עובדי ד' שהיו נוהגים בשעת אכילתם וכמו כן בשעת עסקם בשאר ענינים הגשמיים, לחשוב בענין חיבוט הקבר וצורה ולהעמיק בה מחשבתם עד שנועשו שקועים בה בצורה מחשבת עד שעל ידי כן נמאס בעיניהם ונתבטל כל הרגשת התענוג וההנאה הגשמית.

^י אע"פ שזה בגין כן מלמוד מזה גם לכל מה שהאדם מתקדש על ידי "אדם שכל מצוה מזה" אמנם שכל מה שהאדם מתקדש לענין קדש עצמן במותר כך מזה) יש ללמוד שבה הוא המקור ועיקר הענין שע"י התקדשות מעט מקדשין אותו הרבה, וענין זה הוא כלל בכל התורה כמו שמצינו במצוות שמחה בחג שכתוב בפסוק בחג הסוכות שאע"פ שלומדים מזה גם לכל שאר החגים בכל זאת עשו בחג הסוכות שמחה יותר גדולה מבשאר החגים מכיון שהמצוה נאמרה שם ע"י בראשונים ובשאר"ם שם.

חיינו הוא אך ורק להתקרב לד' ית', וכן כתב הרמב"ם (מר"ג ...) שתכלית כל התורה כולה הוא להגיע לקיום מצות "ובו תדבק", וע"י מה שכתב בספ"ק ר"ח (שם בשעה"ק פ"א) וז"ל כל בריאת נשמותיהם של ישראל הוא כדי "שיתקדשו" ו"יתדבקו בד'" עכ"ל.

ומכיון שכן עלינו להבין את אשר לפנינו ולשים לבנו למה שנתבאר שענין זה אנו רוכשים רק ע"י שאנו מתקדשים ועל כן עלינו לכוון לכך תמיד בכל דבר מצוה ובלמוד תורתנו הק' ובעמדנו לפני ד' בתפלה שעל ידי זה נגיע למטרה הנזכרת להוסיף להתקדש (וכמו שאנו מברכים לפני כל מצוה אשר קדשנו במצותיו וכו"ל) ובלי כוונה מפורשת לכך בודאי יחסר לאדם מענין הזה (וכמבואר במקום אחר שכל השג רוחני שאדם רוצה להשיג צריך לכוון אליה כדי שיקבלנה וישגינה) ועל כן עלינו גם לבקש ולחפש תמיד כל הדרכים שמביאים אותנו לדבר זה.

ויש לאדם להרגיל עצמו תמיד ובפרט בשעה שצריך להתגבר נגד יצרו להתקדש שאז יחשוב וישים ללבו היטב כמה הרי הוא מרויח על ידי כל צער ותנועה של התגברות נגד יצרו, וכמו שרמזו ענין זה בלשון רש"י (בד"ה קדושים תהיו) שכתב "כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה שם אתה מוצא קדושה" (כלומר שבכל גדר יותר קטן שהאדם גודר בענין ערוה הרי הוא מוצא זוכה תכפ ומיד לשפע של קדושה לעומתה וכאמור) ובזה שיחשוב האדם תמיד על כך יקל על עצמו מאד עבודתו הקשה בענין זה.

ויש לדעת שלא רק בקיום המצוות ניתן לנו האפשרות להתקדש אלא גם בעסקינו בדברי רשות גם כן ניתן לנו אפשרות להתקדש ולזה נתן לנו ד' ית' מצות עשה מיוחדת לקדש את עצמינו גם בדברי רשות כמו שכתוב "קדושים תהיו" וגו' שזה נאמר על דברי רשות ועל זה אמרו חז"ל קדש עצמן במותר לך והיינו שלא יאכל וישארה מה שדבר גשמי יותר מהצורך לקיום גופו וכמבואר ברמב"ן^י. **ובשו"ע (א"ח סי' רל"א) איתא שגם בדברי רשות במה שהוא לצורך המוכרח יש לכוון בעשייתם רק לשם שמים בכדי שיהיה לו כח לעבודת בוראו ולא להנאת גופו, ועכ"ל הפסוק מדברי קבלה (...)**

יעזבו כי אין לך טפשות גדולה מזו כשהאדם זכה לקשר קצת עם המלך ומכיון שרואה שלא יוכל להגיע לקשר יותר גדול יעזוב גם את הקשר שיש לו, וכי מי שהצליח להשיג עשירות של מליון א' ומכיון שאינו רואה שישג יותר (כפי שרוצה) הוא יאבד גם את זה ויכדים הלא אין לך טפשות גדולה מזו כן הוא ברכוש עראי של העולם הזה שכלה ונפסד ואינו נשאר לו בעולם הנצחי ק"ו וכן בנו של ק"ו בעניניו שדביקות היותר קטנה בד' היא שווה יותר מכל הון דעלמא והוא רכוש נצחי, כי במה שאדם נעשה דבוק בעולם הזה כן נשאר דבוק בעולם העליון לתמיד ולנצח נצחים כמבואר ברבינו יונה וברמב"ן.

^י על החיבת הקדש (ועל תעמק קצת מאוין של האור החיים ה"ו לפסוק הבל' ונאמרה בהם אמר ד' אליהם) ה"ו מתר"ד, ואומר הפני ד' אלקיכם נתתם לומר כי בהטמאם אפילו בשנוג הם נגרעים מערך זה שיתייחד שמו ית' עליהם, כי התיעוב בכל מציאות שיהיה יפעיל פירוד בין ישראל ובין השכינה, שאין שכינה שורה אלא על המושלל מהכיעור ההוא וקדוש יאמר לו כל הנתב לחיים, עכ"ל.

והנה יש להבין שאין כוונתו לשלול כל מי שנכשל באונס או בשוגג קרוב להואם שאלו כפי שיעורו כלל, ואפילו מה שנכשל במש אג הרי הוא מתחרט וכואב שכלו ועושה מה שיכול לתקן על זה כתוב (... "אני ד' השוכן אתם בתוך שמאותם" אלא הכונה לשלול מי שלא אכפת לו כשנכשל בשוגג וכדו' ואינו דואג לעשות לעצמו שמירה והגנה כפי יכלתו שלא יאירע לו מכשול, אבל מי שאכפת לו ומצטער על כל מכשול בודאי אינו בכלל זה. ^ט עוד כתב הרמב"ן שם שכלול בזה גם שישמור האדם על עצמו להיות קדוש שלא יטמא עצמו שלא לצורך, שאע"פ שאין ישראל מזהר על הטומאה (כמו כהן) בכל זאת בשלא לצורך יש מצוות עשה של קדושים תהיו למנוע עצמו מכך, וע"ש עוד, היוצא

שיש בהם התגברות תאות יצרו וטבעו והאדם כובש יצרו וטבעו ומקדש עצמו אזי על ידי זה מתטהר ומתקדש שומרו וגופו הרבה יותר ממה שע"י קיום שאר המצוות".

ההנה אף על פי שמצות "קדושים תהיו" היא מצוה כללית להתקדש בכל ענינים הגשמיים ודברי רשות כנזכר, בכל זאת הכוונה גם במיוחד (ועל כל פנים בדרך רמז מוסר) על קדושת היסוד והמחשבה, וכן בנוסף לזה נתנה לנו התורה הק' (על ענין הקדושה) ב' מצוות פרוטיות ית' ידי קיום אותם הב' מצוות אנו רוכשים קדושה ית' וקונים על ידם קשר וקירבה היותר גדולה ל' ית' וגם הגוף והחומר שלנו מתקדש על ידם הרבה.

והם א') מצות "ונשמרת מכל דבר רע" שלא יחשוב אדם מחשבת עבירה ויצר הרע, וכמו שפרשוהו חז"ל אל ירהר אדם וכו', ב' מצות לא תעשה של "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם" לשמור על המחשבה ועל הראיה, ומסיים בפסוק על זה והייתם קדושים כלומר שעל ידי כן אנו נעשים קדושים ... וגם הוסיף בסיום הפסוק אני ד' אלקיכם וגו' לומר שעל ידי שאנו מתקדשים אנו מתקרבים ונעשים מיוחדים אליו ית', וד' ית' מיוחד שמו עלינו, וכנ"ל. **ו"ש** להבין שבשמירת מצות לא תעשה אלו הגוף והחומר מתקדשים עוד הרבה יותר ממה שהם מתקדשים מהעבודה בשאר דברי רשות מכיון שבזה ישנו כבישת יצרו וטבעו יותר מבשאר הנאת הגופניות כי משיכת החומר ליצר הרע זו אצל רוב בני אדם (אצל מי שאינו מוזק) הוא יותר מלשאר תאוות גשמיות וכמאמר חז"ל על זה "נפשו של אדם מחמדתן".

אמנם אין לזלזל מלהתאמץ להתקדש גם בשאר כל דברי רשות כזי חיבוט האקב וכמו כן המניעה מעליית נפש האדם לעולמות העליונים אחרי ק"ך שנה כנ"ל הרי גם על דביקות נפשו והנאתו בשאר כל ענינים הגשמיים.

ועוד יש לדעת שההתקדשות בכל שאר ההנאות הגשמיות הרי זה גם עוזר לאדם להגיע להתקדש בעניני קדושה (בגדר ערוה) הנזכרים ובלי שיתקדש בכל שאר עניניו הרי זה ימנע מהאדם מלהגיע לשלימות הקדושה גם בזה, אמנם הנפקא מינה

במה שנזכר הוא לדעת שכאשר יש לפני האדם שני הענינים לעבוד עליהם ואי אפשר לו לעבוד על הכל ביחד (כמו שהוא הכלל אצל רוב ואולי כל בני אדם שאי אפשר לאדם להשקיע מיטב כחו ועבודתו על שני דברים יחד, ולכן צריכים בכל תקופה להקדיש ולהשקיע עיקר עבודתו על ענין או מדה אחת עד שיעגיע בה למצב ודרגה מסוימת ואחר כך להקדיש כחו ולהשקיע מיטב כחו בענין או מדה שניה וכן הלאה תמיד ועל כן כאשר עומד לפני האדם ב' ענינים הנזכרים) אזי יש לו להקדים את מה שיותר חשוב כנזכר, אמנם גם בשעה שעדיין לא הגיע להשקיע עיקר עבודתו בשאר הענינים גם כן יש לו לשמור ולהגדיר ולהגביל את עצמו שלא לצאת מהגבול ולא להשתולל ח"ו בשאר הענינים כי זה יוכל למנוע ממנו את ההצלחה גם במה שמשקיע רוב עבודתו, ועל כן החכם עיניו בראשו לפלס דרכו כראוי לו בכל ענין בדיעה ישירה ומכוונת בס"ד.

ועל פי כל האמור כאן יש לשים מאד ללב ענין זה שכל עיקר הקשר שלנו עם הקב"ה תלוי בקיום מצוה זו של קדושת הלב והעינים, ועל ידי שמירתה כראוי האדם מקבל הקשר היותר גדול וחזק לד' ית' וכן מבואר בירושלמי (ברכות פ"א ה' ה') על הפסוק (משלי כ"ג כ"ו) תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצורנה, וז"ל אמר הקב"ה אי יבית לי לבך ועיניך אנא ידע דאת לי, עכ"ל²⁰, וכלומר שעל ידי כן אנו נעשים מיוחדים וקרובים לד' וגם ד' ית' קורא ומייחד שמו עלינו כנזכר, ועי' מדרש רבה (ויקרא כ"ד ו') וז"ל כל מי שגודר עצמו מן הערה נקרא קדוש, ע"כ.

ו"ש לדעת שכמו כן הוא בהיפוך בזה לעומת זה שבחוסר שמירת הקדושה ושמירת עיניו ולבו ח"ו נעשה האדם מרוחק מד' ית' וכתקרב להיצר הרע יותר מבשאר העבירות כמבואר כל זה בספה"ק²¹.

ועי' מה שכתבתי החינוך במצות לא תתורו (מצוה שפ"ז) וז"ל מת"ד שם, "והמצוה הזאת באמת יסוד גדול בתורה ... זאת המניעה (מהרהורי יצר הרע) שורש שכל הטובות יוצאות ממנה, עכ"ל, וידוע מה שנאמר בשם צדיקים ובפרט תלמידי בעש"ט שזה כל האדם וכל מדידת דרגת האדם תלוי בעיקר לפי דרגתו בקדושה בשמירת העינים והמחשבה²², וגם ערך איכות וחשיבות המצוה שהאדם עושה (ושכרה) תלויה ונמדדת לפי ערך דרגתו בקדושה זו, ובספרי

מוסר ציינו שכל מי שרוצה להיות זהיר בהקדושה כפי שמבואר בש"ע (א"ח ר"א ור"מ) יש לו ללמוד ולעיין בענין זה בספה"ק ראשית חכמה שער הקדושה פרק ט"ז.

ועוד יש לדעת שגם כל השגת התורה כולה תלוי גם כן בשמירת הקדושה, (ובקיום מצות ולא תתורו) ולפי כמה שיתקדש האדם יזכה יותר להשגת וקניית התורה הק' ושוה הוא המפתח הכללי להאדם שעל ידו נפתחין לו שערי התורה הק' וחכמה (בסודות התורה הק') וכל השערים הרוחניים, וכן מצינו שלפני מתן תורה הזהיר הקב"ה אותנו על עיקר הזה כמו שכתוב לך אל העם "וקדשתם" וכן כתוב בתחלת דברו ית' בענין מתן תורה בפסוק "כה תאמר" וגו' "ושמרתם את ברית" וגו' "ואתם תהיו לי" וגו' "וגוי קדוש" וגו' הרי לנו שבתנאי הכשרה זו היה תלוי נתינת התורה הק' לנו²³.

ועוד יש לדעת שגם הכח והאפשריות לקיום כל המצוות ושלא יהיה נמנע מקיומם ע"י כל מיני נסיונות ומניעות מהיצר הרע כל זה תלוי בדרגתו בשמירת הקדושה ועי' מה שכתב בספה"ק ראשית חכמה בפתיחתו לשער הק' וז"ל וכיון שבא בתורה מאמר זה של קדושים תהיו כל כך פעמים אע"פ שאינה מעיקר רמ"ח מצוות עשה²⁴ מכל מקום הוא שורש לעשיית כל המצוות לשם המצווה אותם .. ולכן הוכפל בתורה כל כך פעמים מרוב תועלת שימשך מזה לנשמה, ע"ש דבה"ק המלהיבים.

ומבואר בספה"ק שאלו שהם שמורים ונקיים לגמרי בענין קדושה זו בין מבחינת היסוד ח"ו ובין שהם מקדשים עצמם בבחינת הרשות (וכמבואר בש"ע) ובדבקות בד' אלה האנשים הם היותר קרובים אל ד' ית' מכל שאר האנשים והם נקראים צדיקי יסוד עולם שעליהם העולם עומד, ובכחם לבטל גזירות ועליהם נאמר הקב"ה גזור וצדיק מבטל וברכותיהם מתקיימות וככל היוצא מפיו יעשה, (ועי' בספרי מוסר הקדמונים כמו הר"ח הל"ל ושל"ה"ק ועוד וכמו כן ספ"מ מגדולי הדורות שבכל דור ודור שהאריכו והרחיבו מאוד בענינים אלו ובמעלת הנהגתם בזה עי' בדבה"ק).

(מתוך קונטרס ולא תתורו, שם בפתיחה) (כדאי ללמוד הקונטרס כי הוא מאמר נפלא שמבאר דרך עבודה הנכונה בעניני קדושה, ורבים מעידים שהרי זה מחזיק אותם ומהיה את נפשם בענין זה כמיים קרים על נפש עייפה)

לגמרי מצד היצר הרע בזה וכנזכר.

וכמו כן כל גדולי וצדיקי הדורות שהיו מצוינים בב' ענינים הללו הם הנקראים בתואר צדיק יסוד עולם, ועליהם נאמר בזהוה הק' (על הפסוק צדיק יסוד עולם) שצדיקים כאלו עליהם העולם עומד, ומי שהוא יותר גדול בזה עליו נאמר ב' יחיד "וצדיק" יסוד עולם והוא הנקרא צדיק של עולם, ואף על פי שכל אדם צדיק אינו נקרא בתואר צדיק עד שיהיה שמור כראוי בענין שמירת היסוד בכל זאת בענין הדביקות בד' ישנים הרבה דרגות זה על זה ועל מדיקות היותר גדול שהיה דהיינו גם בשמירת הקב"ה ועל ידי בעיניו לד' ית' כנזכר שזה שמקבל תואר זה ושומרו עיניו בשמירת צדיק יסוד עולם.

²⁰ וכמבואר בספרים הק' שהפגם בעניני קדושה היא הדבר היותר פוגם כל קומת האדם מבכל שאר הדברים כמבואר בספרים הק' ועל כן הרי זה תופס מקום ראשון בעבודה זו.

²¹ ובכשר שמירת עיניו הגשמיים במדה כנגד מדה פותחים לו עיניו שכל רוחניות לראות על ידם השגת רוחניות.

²² וכן מצות פרישה שניתן ג' ימים מתן תורה גם כן מורה על ענין זה, ועי' במאמרנו על עניני מתן תורה וחג השבועות שנתבאר שם בהרחבה שאע"פ שבגמ' פרשו ענין הפרישה לגבי טהרה מטומאה עם כל זה היה הכוונה גם ובעיקר משום פרישות בענין הקדושה כענין הנזיר ע"ש.

²³ אע"פ ששיטת הרמב"ן בפירושו על התורה בריש פ' קדושים שזה מצות עשה מהתורה בכל זאת אינו ממנין התרי"ג מצוות, ועי' מה שכתב הגר"א בענין זה של מנין התרי"ג מצוות שכל מה שמוזכר בתורה הרי הוא מצוה גמורה אלא שהתרי"ג הם השרשים והאבות והשאר הם ענפים להם.

על ידי העבודה בדברי רשות כנזכר, והנשמה עיקר הוספת קדושה עברה הוא ע"י עבודת המצות, אמנם שניהם גם הגוף וגם הנשמה מקבלין דין מן דין שכאשר א' מהם מתעלה ומוסיף קדושה אז גם השני מקבל מזה כי הם שותפים זה לזה וכמו שבכל שותפות מה שאחד מהשותפים מרויח הרי זה שייך לכל השותפים, אלא שבכל זאת עבודת המצות הנשמה מקבלת חלק יותר גדול, ובעבודת כבישת היצר בדברי רשות מקבלת הגוף חלק היותר גדול.

ועתה נפרש בדקדוק לשון הגמ' במה שאמר אדם מקדש עצמו למטה וקדשין אותו ולמעלה שיש להבין מה כוונתו בזה שהזכירו למטה ולמעלה שכלאורה היה די שיאמר אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה שזה לכאורה אותו המכוון ועל פי האמור יש לפרש "למטה" הכוונה דברים של למטה של העולם הזה שנוגע לגוף והיינו שמקדש את הגוף והחומר דהיינו דברי רשות "ולמעלה" הכוונה על מה שנוגע להנשמה והיינו עבודת המצות, ומעתה יש לומר שכוונת חז"ל להודיענו שמתקדש האדם מקדש את גופו וחומריו כזו על דרך הגוף והכוונה במה שאמר אלא שגם לנשמתו יתוסף בזה קדושה וזה הכוונה במה שאמר מקדשין אותו מלמעלה, כלומר חלק נשמתו שהוא למעלה.

²⁴ אבל נשמתו של אדם מתקדשת יותר משאר המצות שכל הפעולה והעסק שלה הוא רק במצוה (ולא בדבר רשות) וכנזכר.

²⁵ ויש להבין שאין הכוונה לומר שבשעה שהאדם משקיע מיטב כחו בענין א' אין לו לעבוד כלל על שאר הענינים אלא תמיד יש לו לקיים מה שכתוב (...) "תן חלק לשבעה וגם לשמונה" וגו' אלא הכוונה שתמיד יהיה לאדם ענין א' שאליה הרי הוא מתייחד עתה ובה משקיע עתה עיקר מייטב כחותיו עד שיקנה אותו ענין בקנין

יש להתבונן במה שנזכר בתחלת פרשת קדושים ענין מחשבת אכילה חוץ לזמנו שפוסל את הקרבן שהוא מדיני הקרבנות, ולכאורה מקומו בפ' ויקרא או בפ' צו וכדו' (שהם מפרשיות הקרבנות) מה שאין כן כאן בפ' זו שעסוקים בהלכות אחרות, כי תחלת הפרשה היא המשך לפ' עריות והמשך הפסוקים מדובר על מצות שבין אדם לחבירו וכדו' ואם כן איך שייך ענין הקרבנות לכאן ובפרט שהזכיר רק מצוה א' מדיני הקרבנות שהוא דין פסול מחשבת חוץ לזמנו ולכן צריך טעם למה הכניסו לכאן.

ואפשר לומר בדרך רמז באופן זה, שהיות שהזכיר כאן מצות קדושים תהיו וגו' שהוא כולל גם חיוב הפרישות מכל דבר גשמי וגופני המיותר שאינו לצורך המוכרח (עי' רמב"ן כאן) והוא המצוה שלמדו חז"ל "קדש עצמך במותר לך", לכן רצה לרמז לנו כאן ענין חשוב שנוגע לענין קדש עצמך במותר לך והוא חשוב ונחוץ מאוד לדעת שהדרך לרכוש קדושה, ובפרט לפשוטי המון העם שקשה להם להתקדש לגמרי עד שיתחילו לאט לאט בדברים היותר קלים ובכך יש לקוות שימשיכו לאט לאט עד שיגיעו לתכלית הנרצה והמבוקש על כל פנים מהם.

על כן יש לדעת שהתחלת הקדושה הוא ע"י שירגיל עצמו שאפילו בדברי רשות הגשמיים ובפרט בעניני קדושה שאדם מוכרח לעסוק בה שלא יחשוב על הענין כלל וכלל בשעה שאינו עוסק בה (ודי לו בשעתה) וכן הוא בכל עניני הנאות הגשמיים כגון בענין אכילה וכדו'.

ועל זה הסמיק לכאן ענין האזהרה שלא לחשוב על אכילת הקרבן בזמן שאינו ראוי, ואם יחשוב מחשבה זו הרי הוא פוסל בכך את כל הקרבן ומחלל קדושתה ונעשית על ידי כן טמא ומטמא, ומזה יש ללמוד חומר ענין דומה לזה והיינו שלא לחשוב על דבר גשמי שלא בזמנה, (כלו' בשעה שאין הדבר נוגע לו עתה בזמן ההוא¹²) כי מחשבה כזאת פוגם את קדושת האדם וזה פוגם את המעשה הנעשה אחר כך אע"פ שנעשית בזמנה וכהוגן בכל זאת על ידי שחשב עליה בשעה שלא היה ראוי לחשוב בה הרי זה מכניס בה איזה שהוא פגם¹³.

וזה הטעם שהכניס פסוקים הללו לכאן¹⁴ כדי ללמוד מזה ענין הנזכר, וענין זה אינו כל כך קשה ואפשר לכל אחד ואחד להגיע לזה ע"י הרגל (בזמן ממושך) ומתוך זה יוכל להמשיך אחר כך להכנס יותר

עמוק לעבודה זו לקדש עצמו יותר ויותר¹⁵ ובעצם ענין זה הוא פשוט מסבא שהרי זה כלול במצות עשה של קדושים תהיו כמו שנכתב בשם הרמב"ן שהרי זה מצות איסור עשה לאסור כל דבר של רשות והנאה שהוא יותר מהצורך, ולכן מסבא הוא שכמו כן לגבי שמירת המחשבה בדבר רשות (ומכל שכן בדבר הנאה) שאיננו לצורך ההכרח הרי זה אסור, וזה ברור.

"ואהבת לרעך כמוך" (י"ט י"ה)

הנה במצות ואהבת לרעך כמוך ידוע מה שתמהו המפרשים על זה איך יתכן שחייבה התורה ה'ק' שהאדם יאהב את הזולת כעצמו ממש בלי הבדל כלל הלא סוף כל סוף הרי זה אדם אחר ולא שייך דבר כזה בדרך הטבע שירגיש האדם האהבה לאדם זר כמו שאוהב את עצמו כי הטבע תמאן בזה ולא ניתנה תורה למלאכי השרת, ועי' רמב"ן שכתב מטעם זה שזה באמת הפלגה כלומר שאין כוונת הפסוק לומר שיהאבנו כנפשו ממש כי זה לא מתקבל על לב האדם ואי אפשר לטבע האדם לעשותה וע"ש איך שמפרש הענין.

והנה בענין זה לפרש פסוק שלא בדיוק על פי משמעות פשוטו של מקרא, לפי המקובל הכלל הוא כך, שאע"פ שבמה שנוגע להלכה יתכן לפעמים שאין הפסוק מתפרש כנראה לפי פשוטו אלא כפי קבלת חז"ל אמנם בכל זאת תמיד יש להפסוק פשט בא' מדרכי הפרד"ס על פי פשוטו ממש כי לא לחנם כתבה תורה בלשון כזה (שלא תהיה הכונה לפי פשוטו) אלא מכיון שיש צורך לגבי א' משאר הדרכים שהתורה מתפרשת בהם (ובפרט ליודעים רמזיה וסודותיה) לכן התורה כתבה בלשון כזה, ועל כן אפילו אחרי שפירש לנו הרמב"ן פסוק זה לא לפי דייקנות משמעות פשוטו בכל זאת יש לנו למצוא אופן על כל פנים בדרך מוסר שיתפרש כפשוטו ממש ובהשקפה הנכונה שיקל עלינו לקיים מצוה זו¹⁶.

וי"ש לומר על פי המבואר בספה"ק שבאמת הרי כולנו איש אחד ובשמים ניכר ונראה איך שכל נשמת ישראל ביחד הם כנוף א' וקומה א' שלימה והנשמות מרגישין את עצמן כך שהם כולם כאדם אחד רק אנו שאין אנו מרגישים את נשמותינו ואת הרגשת נשמתנו כי אנחנו יותר קשורים להגוף ממה שלהנשמה ולכן אי אפשר לנו לתאר את זה ולהרגיש כך תוך לבנו מכיון שהחומר הוא מסך המבדיל בינינו לנשמתנו ואנו רואים את הגופים

נפרדים ולכן אנו מרגישים את הרגשת גופינו שהמה באמת נפרדים, והנה מי שזכה לזכך את חומר הרי הוא מרגיש כפי הרגשת נשמתו (כי אחרי שהאדם נהיה מזוכך מתקרבת אליו הנשמה ושוה בתוכו, ואז האדם מתחיל להרגיש את ההרגשות של הנשמה ממש) ואז ירגיש באמת כי אנחנו אחדים וכגוף אחד ממש וממילא ירגיש את השני כחלק ואבר ממנו ואזי לא יהיה נחשב הדבר מעל הטבע כי כך יהיה כפי טבעו, ועל פי זה אפשר לפרש לשון הפסוק כמין חומר שהפסוק מרמז לנו בתבית "כמוך" לומר שהרי הוא באמת חלק ממך ואין הבדל בין ידך השני לרעך שהוא גם כן כמוך כמו א' מַאֲבָרְיָך וכן כאשר תתבונן תבין שמן הראוי שתאהב אותו כמו עצמך ממש מכיון שהרי הוא באמת כעצמך ממש וחלק ממך ומעצמך בלי הבדל כלל.

אמנם עוד יש לדעת שאפילו מי שלא הגיע עדיין לדרגא זו בכל זאת אם יחשוב על ענין זה תמיד הרי זה יוכל להשפיע עליו שירגיש כך כי רבוי המחשבה על דבר משפיע על לב האדם שיהיה נעשה הדבר כטבעו ממש (כמבואר בספה"ק בראשונים וקדמונים), ומי שיתבונן בזה תמיד וירגיל עצמו והשקפתו לכך יוכל לקיים את המצוה כפשוטה ובדרגתה המעולה כפי צורת הנשמה וכמו שהוא הפירוש בשמים ממעל ששמה הוא פשוט כך.

עוד יש לתרץ ולפרש הענין באופן אחר קצת, כי הנה ידוע קושיית הרמב"ן איך נצטוינו במצות "ואהבת את ד' אלקיך" וכי מה יעשה האדם אם אינו מרגיש האהבה בלבו כי בשלמא על מצוה שהוא במעשה שייך לכוף את עצמו לעשותו אפילו אם אין לכו מתחשק אליה אמנם במצוה שבלב הרי לא שייך לכוף את הלב לאהוב בעל כרחו מה שאיננו אוהב, ע"כ קושיית הרמב"ן, וכמו כן שייך קושיא זו גם כאן שאיך שייך ציווי לאהוב את השני בכלל, ובפרט עד כדי כך כמו שאוהב את עצמו.

והנה ידוע מה שתיירץ הרמב"ן לגבי אהבת ד' שבאמת אהבת ד' תקועה ונטועה בעומק לבו של יהודי אלא שישנם דברים שמעכבים ומונעים אותה מלצאת לפועל (לחצוניות לב האדם שירגיש אותה) והוא על ידי שהיצר הרע מושך לבו לאהבות אחרות זרות ומכניסים ללבו ועל ידי כן נמנעת מדת האהבה שבעומק לבו לד' לפעול מכיון שמדת האהבה אצלו תפוסה ועסוקה לפעול בדברים אחרים, ועל כן מכיון שהאהבה לד' נמצאת בלבנו על כן ניתן לנו

¹² ועי' מה שכתב בספה"ק התניא (...) שבעניני קדושה אפילו על ההיתר יש איסור במחשבה ע"ש שכלול בפסוק ונשמרת גו' (דברים ל"ג י') והיוצא מדבריו שאפילו תיאור העסק לבד במחשבתו בלי שום הנאה גם כן בכלל האיסור.
¹³ והקצה לבטל את הפגם הוא על ידי תשובה וחרטה על המחשבה לפני שיעשה את המעשה, ובמחשבה טובה זו של חרטה מבטל את מחשבתו הרעה שחשב כי מחשבה מוציא מידי מחשבה, ואם לא היה שצריך לחיות עם החברה מעומק הלב עם קבלה וגמרה אלהבי שישמור על מחשבתו, וגם צריך שיתמרמר ויכאב על כשלונו בזה, וגודל ההתמרמרות צריך להיות לפי גודל המחשבה הרעה, ואם היה עם הרגשה והנאה ח"ו הרי זה פגם הרבה יותר גדול וצריך להצטער בהתמרמרותו בשיעור גדול כזה שיהיה מקביל לעומת ההנאה שקבל מהמחשבה, (ועי' שיעור תשובה לר"י ענין א'...) ובוזה הרי הוא מקיים תשובת המשקל כמבואר שם, (ואם הענין הוא בש"ק שאז אי אפשר להלמה ורומל להצטער אזי על כל פנים יקבל על עצמו של חרטה אלהבי ויקבל על עצמו להשלים ההתמרמרות ביום חול ובקבלה זו יהיה נחשב כאלו עשאה כבר ובתנאי שישלמנה באמת בחול כמובו).
¹⁴ ומה שהכניס לכאן תיכף אחרי פסוק קדושים עוד ענינים הרי הם גם כן דברים שנוגעים לענין הקדושה הנזכר בפסוק ב', והם ג' ענינים א) ענין מורא אב ואם ב) ענין שבת קודש ג) שלא לפנות אל האלילים, ומה שהם נוגעים בדרך רמז לענין הקדושה הוא כך, על פי המבואר בספה"ק שענין להיות שמור בקדושה תלוי מאוד בקדושת המולידים ובאיזה צורה הולידו אותם, וזה

הגשמי.
¹⁵ שזה מה שהתורה מבקשת מאתנו שנדאג על זה שיהיה לנו באמת קל לקיים המצות כלו' מצד לבנו, (כי מצד הפעולה טוב שיגיע לנו בטיחה כי זה מה שמתקן ומעלה אותנו אבל מצד הלב צריך שיהיה קל כדי שנוכל לעשותה בשמחה וטוב לב) וזה על ידי שיהיה השקפתנו כראוי לפי התורה הק' ואז באמת יהיה קל לנו לקיימו וכמו שכתוב כי קרוב אליך הדבר מאד לעשותה וגו', ונמצא שכאשר יש לאדם השקפה הנכונה על פי התורה והאמונה ונמצא לו קל לקיים כל מצות התורה הק' בשמחה ובטוב לבב, וזה מה שכתב בתוכחה שכל התוכחה מגיע לאדם על שלא היה חי עם השקפה הנכונה ועל ידי זה לא עבד את ד' ית' בשמחה ובטוב לבב וגו', נמצא שהתורה נותנת לנו באמת אושר ושמחה ומי שמרגיש קושי ואי אושר בעבודת ד' ית' ובקיום מצותיו הרי זה סימן שהוא רחוק בהשקפתו ובאמונתו ממה שצריך להיות אבל מצד התורה הק' הדבר רחוק פשוט מאד ולא לקיים.
וזה מה שדרוש חז"ל שם בפסוק "ולא נפלאה ממך ולא רחוקה היא" ואמרו חז"ל ור"ל אם רחוקה היא, ממך היא רחוקה כלו' אתה אשם שגרמת שתהיה רחוקה כי אתה הוא זה שהתרחקת ממנה, ולפי המבואר כאן הרי זה ע"י שאינך חי עם השקפת האמת של התורה ולכן נעשה לך התורה קשה ורחוק בעיניך לקיימה, אבל מי שאינו הולך בשרירות לבו אלא מבטל שכלו והשקפתו להשקפת התורה והאמונה בה הרי מצות התורה קל וקרוב עבורו לקיימה.

¹⁶ והיינו שיוכל לקדש מחשבתו אפילו בשעת מעשה עסק

המצוה רק לגלותה ולהוציאה לאור מכח לפועל, והוא ע"י שנמנע מלבנו ללכת אחרי תאוות יצרו ואז ממילא ישאר מדת האהבה שבלבו פנויה לפועל לאהבת בוראה, עכדה"ק.

וכמו כן יש לומר לענינינו שבזה שהתורה מצוה אותנו לאהוב את השני כמו את עצמינו הרי זה אומר שבאמת נמצא תוך לבנו אהבה בדרגה זו כלפי כל א' מבני ישראל אלא שעל ידי פיתוי היצר הרע נעשה בלב סלידה ומניעה ומסך המבדיל מלאהוב את השני והוא על ידי קנאה ושנאה ותחרות שמתעורר תמיד בלב נגד השני או מכיון שרואה על השני תמיד חובה וחסרונות וכדו', ויש לומר שלכן הקדימה תורה לפני מצות "ואהבת לרעך כמוך" את מצות "לא תשנא את אחיך בלבבך" ובאותו פסוק מצות "לא תקום ולא תטור" וגו' לומר לנו שכאשר יקיים האדם מצוות אלו בשלימות וימנע את לבו מלנטור שנאה וזכירת הרע על השני ממילא לא יהיה בלבו הסיבה שמונעת את האהבה אליו ואז יצא לאור מכח לפועל מאליו האהבה הטבעי שנטבע בלבו להשני כמו האהבה לעצמו וכאמור (ועי' הערה)א.

ונזכיר כאן פירוש יפה שפירשנו בד"צ על פסוק זה ("ואהבת לרעך כמוך") והקושיא ידוע איך שייך להיות כמוך ממש, אך יש לפרש כך כי הנה באמת כל חסרון שיש לאדם הרי זה נובע רק מהגוף והחומר אבל לא מנפשו ורוחו כי המה ומדותיהם מזוככים כראוי מצד טבעם ותולדותם²⁵, אמנם כאשר הגוף עושה מה שהוא עושה הרי הוא עושה את זה עם כח נפשו ורוחו כי בלעדם אינו יכול לפעול כלום שהרי הוא רק גוש בשר וכל כח תנועותיו הרי הוא מקבל מאת הנפש והרוח, אמנם הגוף מושך את הנפש לאותו הכיוון שהוא רוצה ללכת אע"פ שהנפש ורוחו ונשמתו נלחמים אתו אמנם לפעמים הגוף מנצח אותם ואין להם הכח לכבשו ולעצור אותו ואז כאשר הגוף מצליח להתגבר נגדם אז הרי הוא (עם הכח שלהם) עושה מה שהוא רוצה והם חסרי אונים, אמנם הם כועסים על הגוף וכואבים על גורלם המר כי זה גורם גם להם פגם ומחליש כוחותיהם, נמצא לפי זה שכאשר האדם מאנה ומצער ומפריע לאנשים אחרים ופוגע בהם במדותיו הקשים אזי כמו כן גם רוחו ונפשו של זה (שמצער את אחרים) כועסים על הגוף שעושה כך וגורם להם פגם בזה ונמצא שנפשו ורוחו של האדם אוהזים לצדו של מי שנפגע וכועסים על גופם כמו שהוא (הנפגע) כועס על השני.

והנה מעתה נשאל את האדם (הנפגע) שהוא כועס על זה שפגע בו על מי הרי הוא כועס על הגוף או על הנפש בודאי התשובה הוא שכועס על הנפשו של חברו לבד כי על הגוף לא שייך לכעוס שהרי אין לו שום כח לעשות שום דבר כי הרי הוא לא יותר מגוש בשר ואין לו רוח חיים כלל וכל מה שעושה הרי הוא בכח הנפש כנזכר ועל כן בודאי מהראוי לכעוס רק על הנפש.

אבל אחרי שיתבונן האדם בהנ"ל יוכל להבין

שגם על הנפש ורוח (של חברו) אין מה לכעוס עליהם כי גם המה כועסים על גופם כמוך ממש כי אין רצונם לעשות שום דבר רע ח"ו רק הבהמיות והחומר הוא שגורמת ומכריחה את הנפש ורוח להעניק לה כח וחיות לעשות כרצונה והמה קרובים לאונס וכמעט מוכרחים לעשות על פיה כי הם מוצמדים אליה כל זמן ששורים בתוכה.

ולפי זה יש לומר ולפרש בפסוק בד"צ כך "ואהבת לרעך" (ואע"פ שעשה לך עול) כי (הרי הוא אוהב) "כמוך" ממש וכמו שאתה אינך יכול לסבול את עול השני שפגע בך והתנהגותו וחסרון מדותיו מפריע לך, גם הוא כלומר נפשו ורוחו גם כן כמוך ולצדך וא"כ למה אתה כועס על זה שאוהב אתך ואוהבך כמוך ממש, ועל כן מצוה לך התורה הק' שתאהב אותו כלומר את נפשו ורוחו כנפשך ועל כן יש לך להרגיש רחמנות עליה שהיא סובלת מגופה המגושם והקשה כי נפשו גם כן אוהבת אותך ואין לה שום פירוד אתך ומרגישה (הצער שלך ומתמרמת על הגוף שלה שפגע בך) כמוך ממש.

והרי זה דומה למי שיש לו סוס ועגלה או רכב (אוטו קאר) שלפעמים גורם צער לבעליו בשעה שהוא מנהיג אותו והרי הוא עושה תנועות מסוכנות ומזיקות נגד רצון בעליו, והנה פעם ראה בעל העגלה את רעהו וידידו שהוא במצוקה גדולה וצריך לנסוע מאוחר ובאמצע הלילה לאיזה עיר אמנם אין לו במה לנסוע, ועל כן מציע לו ידידו נפשו לעשות עבורו מסירות נפש לעזוב את ביתו באמצע הלילה ולנודד שינה מעיניו ולקחת אותו בעגלתו לנסוע למרחוק בנסיעה של שעות ארוכות.

והנה הם נוסעים ושמחים א' עם השני, ופתאום תפסו שגועון להסוס (או להרכב) והתחיל לרוץ במרוצה גדולה מאד, וכמה שמנהיגו מנסה לרסנו ולעצור את שגועונו אך ללא הצלחה ולבסוף עשה להם תאונה גדולה והידיד שלו נפצע קשה ונלקח לבית חולים וכו', והנה הבעל עגלה שרצה להיטיב לידידו במסירת נפש עכשיו הרי הוא נמצא בצער נורא על שבמקום שרצה לעזור לחבירו גרם לו סוסו (או רכבו) ההיפוך לעשות לרעהו רעה כזאת והנה הוא מתבייש להראות את פניו אל רעהו.

אמנם האם רעהו כועס עליו או ינתק ידידותו ממנו בודאי שלא אלא אדרבה הרי הוא מצטער על צערו של חבירו שרצה להיטיב לו ועשה מסירות נפש עבורו ועכשיו קרה לו אסון כזה והוא מצטער יותר על צערו של חבירו ממה שמצטער על האסון והנזק והיסורים שנגרם לו על ידי כן וקורא את רעהו המנהיג ומרגיעו ומדבר על לבו ואומר לו כל מיני פיוסים שהוא מבין שהוא לא אשם כלל ושהוא כוון אך ורק לטוב, וגם מנסה להסתיר ממנו יסוריו ואומר לו שזה לא נורא ואינו מרגיש יסורים ומבקש ממנו שלא יצטער על מה שקרה וכדו'.

ומיעתה יש להבין שככל החזיון והמשל הזה הוא שני היהודים אשר קרה האסון שנעשה ריב ביניהם מצד הגוף העכור נגד רצונם של הנשמות ורוחם ונפשם, כי הם באמת יותר ידידים וחברים זה עם זה ממה שהוא בהמשל כי הנשמות ורוח ונפש הם כאיש א' ממש וכנ"ל שכך זה בשורשם בשמים

ממעל רק כשירודים למטה לארץ הם נפרדים וכמו שמתלבשים בשני גרביים נפרדים אמנם כל א' הרי הוא כאבר של השני, ולכן כאשר נופל ביניהם כעס ומתח ושנאה בין זה לזה מצד איזה רוח שטות שאחז את הסוס או הרכב שלהם שהם הגופים אזי הם (כלו' הנפשות ורוחם ונפשם) מצטערים על זה ורוצים להשאר ידידים כמקדם, ועל כן מי שמבין כל זה ומתפייס עם השני²⁶ הרי הוא עושה נחת רוח גדול לנפשו ר"נ ומצילים מלהצטער על האסון כי צערם הוא הרבה יותר גדול מצערם וכאבם של הגופים וכמו שנתבאר בהמשל, ובהו יתבאר בס"ד תיבת "כמוך", ע"כ, ופירושו זה הוא כמין חומר וכמים קרים על נפש עייפה ת"ל ית'.

ועוד יש לפרש בתיבת "כמוך" שיתבונן האדם שכאשר הוא בעצמו עושה עוול שגורם נזק לנשמתו האם הרי הוא רוצה שנשמתו תתרחק ממנו ומנפשו ורוחו עבור זה, הרי בודאי שלא אלא רוצה שנשמתו תבין ותקח בחשבון שהגוף הוא חומר עכור והוא מכשיל את נפש האדם לעשות כל מיני דברי שטות שלא מתאים לרוח האדם, ועל כן אם האדם יקפיד על השני שעושה לו עוול ולא ירצה לסלוח לו ולא ירצה להתחשב עם זה שגופו של השני עשה דברי שטות נגד רצון נפשו ורוחו, א"כ כמו כן תאמר לו נשמתו גם אני לא מתחשבת עם זה ואיני סולחת לך, אבל כאשר יתנהג האדם אחרת כלפי השני אזי במדה שהוא מודד לאחרים כך תמדוד לו נשמתו גם כן כפי שבמדה שהאדם מודד בה מודדין לו.

(מתוך קונטרס ואהבת לרעך כמוך)

"לא תקום ולא תטור" (י"ט י"ה)

הנה על מצות לא תקום ולא תטור מקשה בירושלמי (נדרים פ"ט ה"ד) (והביאו הסמ"ג במצות עשה ט') איך אפשר לאדם לקיים מצוה קשה זו (מסתמא הכונה איך יוכל לקיימה בלב שלם ובנפש חפצה ושמחה כמו שצריכים לקיים כל המצות בשמחה ובטוב לבב) ועל כן מקשה איך יוכל האדם להתאפק ושלא יכאב לו בלבו על זה, ומתוך בירושלמי על פי משל למי שיושב ומחתיך בשר והנה חתך ידו בסכין וכי תחזור ידו השני וינקם בידו החתוך, וכמו כן מדמה הירושלמי ענין זה, וכלומר שיתבונן האדם שבאמת הרי השני שפגע בו הרי הוא כאבר א' מאבריו ועל כן כאשר ינקום ויטור שנאה אליו הרי זה כמי שנוקם ונוטר שנאה לידו החתוך, ע"כ.

והנה תירוצו והסברו של הירושלמי על פי המשל עדיין צריך ביאור כי אין המשל דומה כל כך להנמשל מפני תרי טעמא, א) שהרי היד שנחתך לא עשה זאת בכונה כלל ולא כיון נגד האדם לצערו ולהתנקם בו ומה שאין כן בן אדם השני עשה לו את הרעה בכוונה, ב) שאם האדם ינקם בידו ויכנו להענישו הרי הוא בזה מכה ומעניש גם את עצמו וגורם נזק וצער לעצמו כמו לידו ועל כן בודאי שלא ינקום בידו, מה שאין כן כאשר ינקום באדם שני אינו מעניש את עצמו בזה כלל.

ובכדי לתרץ ולפרש הענין יש לומר בדרך זה,

²⁵ לומר מצד עצמם, אמנם כאשר הגוף חוטא הרבה ומחריש להגוש יצד ממה שהיה מגושם מתולדותו אזי הרי זה פוגע ומכניס פגם גם בנפשו מכיון שהרי היא שורה תוך גופו ודבוקה אליה, ואם הגוף מרבה ביותר לחטוא ולהתגושם אזי הפגם מגיע גם לרוחו.

²⁶ ואשרי מי שיקח לו האומץ (אחרי שהתנקש עם אדם שני והתפרץ כעס וריב ומתח ביניהם) ויגש להשני ביום המחרת לההתנקשות והריב אתו ויאמר לו תשמע אני עשיתי אתמול בלילה חשבון נפש על שקרה (שהתפרץ) בינינו והגעתי למסקנא והבנתי שזה היה נגד רצון שנינו באמת אנחנו שנינו רוצים

²⁷ אמנם אם יש בלבו של אדם שנאה או קנאה או נטירת רע נגד א' מבני ישראל הרי זה גורם לו מניעה גם מלאהוב את שאר בני ישראל אע"פ שאין לו כלפיהם סיבה זו, וזה מכיון שכל ישראל הם כאיש א' ועל כן כאשר חל המסך המבדיל לגבי א' מבני ישראל אזי הרי זה ממילא פועל בלבבו (בדרך סגולה רוחנית) מסך המבדיל לגבי האהבה לשאר כל בני ישראל אֶחָיו וק"ל, ולפי זה מי שלבו באמת נקי כלפי כל אחד ואחד מבני ישראל מקנאה ושנאה וכו', בודאי יוכל בקל להרגיש אהבה לכל א' מבני ישראל כמו לעצמו, וכמו שראוי ראינו אצל הרבה צדיקים שהיו בדרגה זו כידוע מתולדות וספורי צדיקים מהדורות שלפנינו.

ונקדים מה שכתב החינוך (מצוה ...) על שני מצות הללו (במצות לא תקום ובין במצות לא תטור) שהטעם שאסרה תורה ב' דברים הללו הוא כי חייב האדם להאמין שאי אפשר לשום אדם בעולם להזיק לו במה שלא נגזר עליו מן השמים ובין כך היה בא לו נזק זה אלא שמגלגלים חובה על ידי חייב ועל כן נעשה האדם הזה השליח לזה אבל לאמתו של דבר לא גרם לו השני שום נזק אשר יש לומר שאם לא הוא לא היה מגיע לו הנזק, ע"כ תו"ד, ע"ש.

ויש להוסיף מה שכתב בספר הק' מאור עינים שכאשר א' פוגע בהשני ומצער או אפילו רק באונאת דברים וכדו' יש לדעת (שהדבר כלו) היצר הרע שמגרה את המאנה לצערו הוא אותו קליפה שברא הנפגע ע"י עונותיו או בגלגול זה או בגלגול קודם ואותו קליפה בא ושורה על האדם הזה שפוגע בו ומגרה בלבו שנהא נגד בעליו שבראו (והוא מה שכתב ...) "תיסרך רעתך" וגו' כלו' הרע עצמו דהיינו הקליפה שנבראת ע"י האדם הוא המייסר ומעניש אותו) ועל כן כאשר האדם רואה שהשני מאנה אותו ומצערו והוא מבין שזה נעשה על ידי קליפה שברא הוא עצמו (בגלגול זה או בגלגולים הקודמים) בעונותיו ולכן הוא מכניע את לבו ומתעורר לשוב על עונו בזה הרי הוא מחליש ומבטל את הקליפה ואז יתבטל השנאה והגירוי שבלב השני לצערו".

ועל פי זה יש להבין שכמו כן הוא הענין כאשר א' רואה על השני חסרון שמפריע לו וגורם לו שלא יוכל לאהבו ואחר כך מגיע בדרך כלל גם לשנאתו שהרי זה גם כן בא מאיזה קליפה שנברא מעונותיו והיא המגרה אותו לשנא את השני ולעבור על לאו שבתורה של "לא תשנא את אחיך בלבבך" (וכמו שנאמר עבירה גוררת עבירה) והרי זה נזק גדול להאדם הרבה יותר מנזק ממון ונזק גשמי כי גדול המחטיאו וכו', ועתה נמצא כן שאם האדם מתגבר נגד הקליפה הזאת הרי הוא בזה גורם טובה גדולה לעצמו (חוץ ממה שעצם כבישת יצרו שהרי זה כבר ריוח גדול) כי הרי הוא מחליש ומבטל את הקליפה שברא ובה הרי הוא מוחק גם את העבירה שעשה (כמבואר בספ"ה"ק), ונמצא במה שנמנע מלנקום בחבירו הרי הוא גורם לעצמו ריוח וטובה היותר גדולה שיכולה להיות, וכאשר האדם נכשל ושונא את השני ומכל שכן כאשר נכשל לנקום בו או לנטור שנהא בלבו על מה שעשה לו הרי הוא בזה מחזק את הקליפה ומוסיף על חטאו הראשון ונמצא שעושה בזה רעה היותר גדולה לעצמו (חוץ מעצם העבירה שהוא עובר בזה עתה).

ומעתה נבא לביאור דברי הירושלמי בס"ד כי הנה מהאמור יוצא שכאשר האדם נוקם בשני שמענו בו הרי הוא מעניש את עצמו יותר ממה שמעניש את השני, כי להשני הרי הוא מעניש בהכאה גשמית ואת עצמו הרי הוא מעניש בהכאה רוחנית, ולפי זה הרי זה דומה למשל הנזכר כי הרי עתה בדבר זה שהשני עשה לו הרי הוא גם שותף בה כי כח הקליפה שגורם להשני לפגוע בו ועושה אותו יחד את הפגיעה הרי זה כחלק ממנו מכיון שהוא בראו והרי זה נחשב כמו תולדה שלו ולכן הרי זה כמו אבר א' ממנו וכמו ידו וכאשר נוקם בו הרי הוא כמכה את ידו השני וכמבואר בירושלמי, ואש"ה בס"ד.

ובדרך זה יש לפרש גם המשך הפסוק (אחרי מצות

לא תקום ולא תטור) שכתוב שם (מצות) "ואהבת לרעך כמוך" באופן זה שהפסוק מרמז כאן שהשני הרי הוא שותף אתך והרי הוא כמוך כמו אבר מבחינה זו משורה עליו תולדה שלך דהיינו חטאך כנ"ל, וממילא מה שתעשה לו הרי אתה עושה גם לעצמך ובה יש לו לאדם לשים אל לבו ולעשות חשבון עם נפשו אם הרי הוא מוכן לעשות נזק זה לעצמו כדי להרויח בזה נקמתו בהשני".

ויש להוסיף להעתיק לכאן עוד דבר חשוב מה שכתב הכלי יקר לא תקום ולא תטור וגו' (וזה שייך גם לגבי מצות לא תשנא) וז"ל לא אמר עמיתך לפי שהנקימה והנטייה תכונה רעה בגוף האדם ואין מן הראוי לבקש נקמה על שום אדם שהוא מבני עמך אם טוב ואם רע, לפי שמסתמא הנקמה היא על מה שעשה לך בגופך או בממונך והדברים ההם אינם ספונים וחשובים כל כך שיהיו ראויין לנקום עליהם, אמנם מותר לעשות נקמה בגוים כי המה מסתמא רוצים להעבירך מעל מצות ה' ולהדיחך מעל ה' אלהיך וזה דבר חשוב וספון וראוי לבקש נקמה על זה, כי היא נקראת נקמת ה' אבל על כל המאורעות שבגופות לא רצה ה' שייבקש האדם נקמה עליהם.

משל למה הדבר דומה לתינוק המשחק ועושה מעשה נערות באיזו בנין או איזו דבר אחר ובה איזה אדם וקלקל כל מעשיו אשר בנה ואשר נטע הילד והילד צועק לפני אביו צעקה גדולה ומרה על זה ואילו היה אביו משגיח בו ועושה רצונו היה הורג לזה האדם, אמנם אביו אינו משגיח בקולו כלל כי אף אם הקטן כפי מיעוט שכלו הוא חושב שזה הגדיל לעשות לו רעה גדולה מכל מקום האב רואה בשכלו שאין הדבר כן ושכל מעשה הבן היו הבלים מעשה תעתועים ואינם כדאי שבעבורם יהיה לזה כאויב ומתנקם כי כפי האמת לא עשה לו זה כלום.

כך הוא הענין בין אבינו שבשמים לברואיו אשר לפי מיעוט השגתם במושכלות הם חושבים כי כל עניני העולם הזה יש בהם צד מעלה ושלמות והנוגע בכבודם או בגופם או בממונם נראה להם כי הגדיל לעשות עמהם רעה וצועקים לאביהם שבשמים שינקם נקמתם, אבל לפעמים אין הקב"ה משגיח בקול זעקתם כשאין ברעה זו תערוכות דבר הנוגע בנשמתו של אדם כי בעיני הש"ת כל העינים אשר בני אדם מסגלים בהם בעולם הזה דומין ממש לצחוק ושחוק אשר עשה לו הילד שהזכרנו על כן אין הקב"ה משגיח בהם, עכ"ל הכלי יקר.

ויש להוסיף לדבריו הק' שלא רק שאין סיבה לשנאה ולנקום להשני על הבלו העולם הזה אלא כאשר יתבונן יותר עמוק בענין זה שעשה לו מיסרו יבין שעליו להחזיקו ולהכיר טובה מאד להשני כי באמת לא רק שהשני לא גרם לו רעה כי בין כך היה עומד לקרה לו דבר זה אמנם עוד יותר שהרי ס"ה כל מה שקרה לו הרי זה באמת לטובתו כי הרי זה מכפר לו על עוונותיו ונמצא שלאמתו של דבר לא רעה עשה לו השני אלא טובה היותר גדולה שיכולה להיות שהרי כך היא דרכם של חסידים לחשוב תמיד כך וכמעשה הידוע המובא בחובת הלבבות מהחסידי שהשני העליבו ונתן לו סטירה על פניו ושלה לו החסיד מתנה וכאשר שאל

לו למה זה שלחת לי מתנה ענה לו אתה נתת לי מתנה גדולה ואני נתתי לך רק מתנה קטנה, ע"ש, והרי ידוע מה שכתב הרמ"ק שקבלת העלבונות באהבה היא התיקון היותר גדול על העוונות יותר מכל הסיגופים שבעולם עכד"ה"ק, ונמצא שבאמת על האדם לשמוח על מה שעשה לו השני מה שנראה כרעה מכיון שבאמת עשה לו רק טובה היותר גדולה, וידוע מה שמבואר בספ"ה"ק וגם בשם הגר"א שמעט יסורים בעולם הזה מורידים הרבה מאד מיסורי גהנום שבעולם העליון עד כדי שאין לנו מושג ומי שנמצא כבר בעולם העליון הרי הוא שש ושמוח על כל משהו יסורים שקבל בעולם הזה כי זה ההצלה היחידה שיש לו להפטר מעונשו שפסקו עבורו בבית דין של מעלה שכל רגע של יסורים שם הרי הם יותר גדולים משבעים שנה יסורים קשים בעולם הזה, ואם ירגיל האדם עצמו תמיד לשמוח עם כל יסור וצער שעובר עליו בעולם הזה בזה יתכפר לו יסוריו עוד הרבה יותר ממי שרק מקבלם באהבה אבל אינו שמח בהם, ומי שמרגיל עצמו בכך לא יכנס במחו (ומכל שכן שלא יכנס ללבו) שום כעס ושנאה ונטירה ונקימה לזה שגרם לו צער וצרה, ואשרי לו בזה ובבא.

(מתוך קונטרס ואהבת לרעך כמוך)

"לא תשנא את אחיך" "ואהבת לרעך כמוך" **ענין** זה של מצות ואהבת לרעך וגו' צריכה תמיד הרבה חיזוק ובפרט היום בתקופה זו שהפירוד בין העדות והמפלגות והחוגים השונים גודלים יום יום בעוה"ר, והסיבה לזה הוא פשוט שמכיון שכבר הגיע עת דודים של הגאולה השלימה שכבר מוכרח להופיע בימינו אלה לכן הסט"א מתאמצת בכל כחה למנעה ולדחותה כמה שאפשר, ומכיון שענין חוסר האחדות והאהבה בינינו והשנאת חנם הוא הדבר אשר החריבה ביתינו והגלינו מארצינו והוא החטא המעכבת גאולתינו לכן מתאחז הסט"א בזה ביותר ח"ו ומשקיעה כל שארית כחה להכשילנו בה ולהשיכח את שתי מצוות האלו מלבנו, ולכן עלינו לחזור על זה עוד פעם ועוד פעם שיחדור היטב לתוך לבנו ונזכה לקיימה באמת ובשלמות.

והנה יש להעיר במה שיש טועים וחושבים בענין מצות ואהבת לרעך כמוך וגו' שכאשר אין לו להאדם שנהא בלבו על השני אלא רק מרגיש את השני כאדם זר שאין לו שום קשר ביניהם אין בזה סרך איסור ועול, יש לדעת שהרי זה טעות כי אפילו אם נאמר שאינו עובר על לא תשנא את אחיך בלבבך בכל זאת הרי הוא עובר בזה על מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך, ופשוט הוא ענין זה, (וי"ל

שזה גם רמז בפסוק במה שכתב "כמוך" והיינו לומר שתרגיש את אחיך כמוך דהיינו שהוא כחלק ממך וכמו שהוא באמת מצד הנשמה ועל כן כאשר מרגיש ריחוק מהשני הרי הוא עובר ואינו מקיים את "הכמוך"). **ועל כן** נביא כאן כמה דברים לעורר את הלבבות להבין כמה הוא גודל ההפסד במה שאין מקיימין מצוה זו וכמה גדול הוא הריחוק שמרוויחים כאשר כן מקיימים מצוה זו ונזכיר כאן מה שמובא בשם החזו"א שאמר שכפי שיעור הפירוד שיש לאדם בלבו בינו לבין יהודי אחר כפי שיעור זה נעשה פירוד בינו לבין ד' ית', עכד"ה"ק"ל המבהילים. **וי"ל** שזה רמז בפסוק במה שמסיים אחרי ואהבת לרעך "אני ד" ויש להבין מה כוונת הפסוק

שמי שנטור איבה למי שעשה לו עוול הרי הוא בזה מפריד ממנו אלופו של עולם שהוא הקב"ה, ע"כ, ולאורו אינו מובן למה דוקא על חטא זה במיוחד הזכיר הפסוק הענין שהאדם מתרחק מד' והלא גם על ידי כל עבירה הוא כך אלא הרי לנו שיש בזה ענין מיוחד שפירוד בלבו ליהודי שני גורם לו פירוד מד' ית' וכדברי החזו"א.

השני ואם ירצה לזכור יכעוס על עצמו כי הרי אדרבה מה שהשני ציערו הרי זה מפני עונותיו שלו שגרמו לו שהשני יענה אותו, וע"י התבוננות בכל הנזכר בלבו באמת בודאי לא יוכל האדם לזכור על השני ולנקמו בשום אופן ופנים. ¹⁷ ויש להביא סמוכים לדבריו הק' הללו, ממה שכתב רש"י (משלי י"ז ט') על הפסוק "ושונה דבר מפריד אלוך" ופירש רש"י

¹⁶ ופירש בזה מה דאיתא בגמ' (גיטין ...) שלח ליה מר עוקבא לר' אלעזר בני אדם המצערים אותו ובידו למוסרם למלכות ... (כלו האם מותר לו למוסרם) והשיב לו ר"א "דום לד' והתחולל לו" השכם והערב עליהם לבית המדרש והם כלים מאליהן, ע"ש. ¹⁷ ועוד יש לו להתבונן איך יוכל לזכור על השני בשעה שהוא בעצמו אינו יותר טוב ממנו, ובה יכבוש האדם את כעסו מעל

הלוסיף בזה, ולפי החז"א יש לומר שבא לומר שלפי האהבה שיש לך להשני כך יש לך קשר עם ד' ית', ולפי דבריו הק' יש להבין גם כן מימרת רבי עקיבא שאמר שמצות ואהבת לרעך וגו' היא כלל גדול בתורה, והרי זה לכאורה חסר ביאור על פי ההגיון (ועי' בספה"ק מה שפרשו בזה כל א' וא' לפי דרכו) ולפי האמור יש להבין באופן זה שהרי כל הצלחת האדם בשמירת כל התורה והמצות הרי זה תלוי כפי גודל קשר האדם עם ד' ית' שהרי אמרו חז"ל אלמלא עזרו הקב"ה לא יכול לו (האדם), וזה אמרו אני ד' דהיינו שלפי שהנך מקיים ואהבת לרעך כך יש לך קשר עם האני ד', ולכן כך יהיה גודל הצלחתך בתורה ומצות וביראת שמים ובכל הרוחניות.

ולפי זה יש להבין איזה נזק האדם גורם לעצמו בזה שיש לו פירוד בלבו בינו לבין יהודי שני, ואין לך נזק גדול מזה ששום שונא שלו בעולם אינו יכול לעשות לו נזק כזה כמו שהוא עושה לעצמו, וכשיתבונן האדם היטב בדבר זה לא יוכל להיות רגוע בלבו ולא יוכל לילך לישן בלילה כאשר נשאר בלבו איזה פירוד בינו לבין יהודי שני עד שיוציאונו ויבטלנו מלבו ויסלח לכל א' וא' ויאמר הנוסח המקובל הנני מוחל לכל וכו'.

ועוד יש להוסיף דבר חידוש מה שיש לדעת והוא מה שכתב האור החיים הק' (י"ט ז"ז) על הפסוק לא תשנא וגו' שכאשר ישנו בלב האדם הרגשת ריחוק וזרות מהשני הרי עובר בזה (לא רק המצות עשה של ואהבת לרעך וגו' אלא בזה עובר גם) על לאו מדאורייתא של לא תשנא אחיך בלבבך, וזל"ק (בד"ה אכן יכוין להודיע), שיעור השנאה אשר ד' מצוה עליה שלא יאמר אדם שאינו קרוי שנאה אלא שנאה גמורה לבקש רעתו ולחפוץ בכליונו אבל הרחקה בלב אינה קרויה שנאה, לזה נתחכם הכתוב לסמוך לא תשנא עם תיבת אחיך לומר כי השערת השנאה אשר יצוה ד' עליה היא הנרגשת בערך אח, ושיעור זה כל שירחיקו מלבו קצת הנה הוא יורד ממדרגת אח, והרי הוא עובר משום לא תשנא^ז עכ"ל.

ויש לתמוה איך שהיא נראית כל כך קלה בעיני אנשים ונמצאים אנשים שמזלזלים בה ולא מרגישים כלל שנכשלים בה יום ויום ולפעמים בכל עת ושעה, ובפרט כהיום בזמנינו אלה שהתרגלו חלק גדול מהכלל ישראל לחיות בצורה כזאת שכל אחד יש לו חוג ועדה שלו ונמצאים אנשים כאלה ססולדים מהשני ששייך לחוג או עדה או מפלגה אחרת ומרגיש בלבו איזה ריחוק ופירוד כלפיו, ויש כאלה שזה כל כך קבוע בעומק לבם עד שאפילו אם

יהיה משאר בשרו ואפילו אחיו ואפילו אביו או רבו שלמדו תורה אע"פ שע"פ הטבע יש לאדם מאליו הרגשת קרובה ואהבה לכל אלו בכל זאת ברגע שנהיה משתייך לאיזה עדה אחרת שאיננה מעדתו שמקובל עליו הרי זה גורם בעל כרחו איזה שמץ ריחוק ופירוד והסתכלות זרה על השני, וכל מה שנהיה יותר קשור בלבו לחוג שלו מגדיל והולך ומתחזק הפירוד הזה ומאבד כל הרגשותיו אפילו לגבי שארו וקרובו ד"י, וכל זה הוא מפאת שלא שמים על לב שיש בזה משום לתא של שני איסורים מדאורייתא דהיינו מצות לא תעשה דלא תשנא ומצות עשה של ואהבת לרעך וגו' כנ"ל.

ויש להוסיף מה שיש לדעת שמבואר בספרי מוסר שהפגיעה במצוה זו של "ואהבת לרעך כמוך" הרי זה גם פגיעה במצות "ואהבת את ד' אלקיך" כי האוהב את חברו לא יתכן שלא יאהב גם את בניו מפני שהם בניו של אהובו, ועוד איתא בספרי מוסר שמצות אהבת ישראל הרי היא סגולה שגייע האדם גם על ידי כך למצות אהבת ד' ית', ע"כ, ויש להבין מה שמסתבר לפי זה שגם החיזוק והתוספת במצות אהבת ישראל הרי היא מסוגלת להוסיף להאדם יותר שלימות במצות אהבת ד' והרי ענין אהבת ד' ית' הוא התכלית היותר גדול שעל האדם להגיע ומזה יגיע האדם לדבקות בד' ולכל טוב ולתענוג היותר עליון ונפלא בין בעולם הזה ובין בעולם הבא כמבואר בספה"ק.

והנה לפי האמור שב' מדות הללו תלויים זה בזה על כן בודאי אם ישים האדם לבו יוכל להרגיש שכאשר נעשה בלבו פירוד לאיזה יהודי ומכל שכן אם זה לעדה שלימה (או לעדות שלימות) יראה איך עם הזמן נגרם לו ח"ו קרירות בלבו לאהבת ד' ית'.

היוצא מהאמור שאסור שיהיה לאדם כלפי השני שום הרגשת ריחוק בלבו אפילו באופן שזה רק מוריד או מונע קצת מחוזק האהבה אליו כי בזה הרי הוא כבר עובר בזה באיסור לאו דאורייתא ומבטל מצות עשה דאורייתא.

ויש לראות פליאה נשגבה אצל חלק מהאנשים שאע"פ שהם משתייכים לחבורות כאלו שמדברים הרבה מאוד על מצוה זו של אהבת ישראל ומשקיעים עבודה והתבוננות בזה בכל זאת כל מה שמוסיפים לקיים את זה בינם לבני חבורתם הרי צומח מזה מצד השני פירוד והרגשת ריחוק יותר ויותר כלפי אלו שאינם מבני חבורתם ותמה על עצמך איך הנך סותר את עצמך מיניה וביה.

וידוע המימרא על מה דאיתא בפירוש רש"י (...)

על העוף חסידה (שמוזכר שם בפסוק בין עופות הטמאים ופירש רש"י שם) שנקראת חסידה על שם שעושה חסד עם חברותיה, ותמהו בזה שאם כן שיש לה מדת החסד למה אסרה תורה לאוכלם הלא כתב הרמב"ן שהטעם שאסרה תורה לאכול מינים הטמאים הוא מפני שיש בהם מדות מושחתות ומולידיים טבע הרע שלהם למי שאוכל אותם ולפי זה אם כן החסידה שיש לה טבע של חסד היה צריך להיות שמוטר לאוכלה, ומתרצים על זה שמכיון שעושה חסידות רק "עם חברותיה" ולא עם אחרים הרי זה באמת בעומק הדבר תולדה של מדה רעה"ה ולא מדה טובה כלל, ע"כ.

(מתוך קונטרס ואהבת לרעך כמוך)

"הוכח תוכיח את עמיתך" (י"ט י"א)

בפסוק הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא ישנם כמה דקדוקים, (א) למה כתוב בלשון כפול הוכח תוכיח והנה דרשת חז"ל ידוע אמנם עוד יש לאלוק מילין לפרש בדרך רמז מוסר על פי פשוטו של מקרא.

(ב) יש לדקדק בשינוי הלשון שהראשון "הוכח" והשני "תוכיח", ואע"פ שאין זה דקדוק כל כך מכוון שכן הוא מיופי הלשון שכאשר כופלים איזה משפט משנים את הביטוי, וכן הוא דרך הכתוב בכל מקום בכתוב, בכל זאת בדרך רמז יש לדרוש כל שינוי קל כי התורה הק' אותיותיה ספורים ויש כונה ולימוד מיוחד בכל אות ובכל שינוי קל (נוסף להטעם שע"פ פשוטו של מקרא).

(ג) יש לדקדק למה הזכיר התורה הק' כאן ג' ענינים בפסוק א' דהיינו לא תשנא וגו' ומצות עשה הוכח תוכיח וגו' ומצות לא תשא עליו חטא שהם בעצם ג' מצות נפרדים, כי מצוה (א) שהוא "לא תשנא את אחיך" היא מצוה לא תעשה כללית בפני עצמה שאסור לשנוא שום א' מבני ישראל הכשרים ואיננה קשורה לשאר הדברים הנזכרים בפסוק זה, וכמו כן מצוה (ב) "הוכח תוכיח את עמיתך" היא מצוה בפני עצמה שאינה קשורה להשאר, וכמו כן מצוה (ג) "ולא תשא עליו חטא" היא מצוה בפני עצמה שהיא איסור לביזות שום אדם מישראל וכמו שכתב הרמב"ם (הל' דיעות פ"ו ח"ע"ט ע"ש), ולכן לכאורה היה ראוי שיהיו כל א' מהם בפסוק בפני עצמו, ומכיון שהזכירם התורה הק' בפסוק א' בודאי שהרי זה בא ללמד (על כל פנים בדרך רמז מוסר) באופן שיהיו קשורים זה לזה, וכן מצינו במפרשי התורה שפרשו כל א' לפי דרכו לקשר ג' הענינים זה לזה עי' רמב"ן^ז ואבן עזרא ובאור החיים הקי"מ ושאר מפרשים, ועוד יש לאלוק מילין

^ז ועוד עי' מה שכתב בד"ה עוד ירצה השלישי שם וז"ל "שההרחקה היא ענף השנאה" עכ"ל, ובמה שכתב שם שהוא "ענף" מלא תשנא יש לעיין אם כוונתו לומר שאינו עובר הלאו ממש ועל כן מה שכתב לפני זה שעובר בזה בלא תעשה הכוונה רק בדרך רמז מוסר, אבלם ממשות לשינוי שם בתחלת הדבור הוא הנק' על זה עובר בהנאם ממעות לשונו שם בתחלת הדבור ^ח הנקרא בלשון בני אדם "אנואיזם" כל' שאכפת לו רק על עצמיותו והוא מנותק מהזולת, וזהו ההיפוך ממדת החסד שהוא לתת לאחרים בלי התייחסות מה יקבל מהם על זה, ומה שעושה חסד עם השני שמבני חבורתו הוא מפני שמורגש לו חסד זה כמו שעושה לעצמו ממש, ולכן חסד אמת נקרא רק בשאין האדם מקבל על זה שום גמול והחזקת טובה כמו שכתב רש"י (בראשית מ"ד ט"ו).

^ט וברמב"ם שם משמע שמפרש בזה גם הסמיכות בין הוכח תוכיח וגו' ללא תשא וגו', כל' שיש ליהרר להוכיח באופן שלא יבייש את המיוסר, ע"ש, אמנם כאן באנו להוסיף מה שיש לפרש עוד רמז מוסר בפסוק.

^י שפירש הקשר בין הוכח תוכיח וגו' להמשך ולא תשא עליו חטא באופן זה שכאשר האדם נמנע מלהוכיח להשני על ידי זה נעשה החטא מנושא גם עליו והרי הוא גם כן נענש על חטא החוטא כאלו הוא עשה אותו חטא (וכן איתא בגמ' שבת ...) וביאור הדברים הוא פשוט מכיון שבידו למנוע את העבירה (עי' תוכחתו

ו"ל שזה כלול במה שפירש רש"י (דברים ו' ה) בפסוק "ואהבת את ד' אלקיך" וגו' (והוא מהספרי) וז"ל "עשה דבריו מאהבה" עכ"ל, וממה שכתב רש"י "דבריו" ולא כתב מצותיו יש לדייק שכוונתו גם על מצות לא תעשה, ואע"פ שכתב הרמב"ן (...). להסביר למה עשה דוחה את לא תעשה כי מצוה עשה היא עבודה המי אהר ומצות לא תעשה היא מצוה לעבודת היראה וגם לשלב העבודת גדולה מעבודה מיראה, ע"כ, אין זה סתירה למה שכתבנו כי בודאי שיעיקר עבודת המצות עשה הם מאהבה ועיקר עבודת המצות לא תעשה הוא מיראה אלא שבכל זאת צריכים תמיד לשלב גם את האהבה לעבודת היראה וגם לשלב היראה לעבודת האהבה, וכן כתב בזוהר הק' שכל מצוה ועבודת ד' ית' צריך להיות נעשית בדחית (יראה) ורחימי (אהבה) והם תרי גדפי (כנפים) ובלוי למה לעבודתו (כל' בלוי שני כנפים הללו יכול המצוה ועליו להפעל לשמח) ק"ל.

^{י"א} וז"ל האור החיים הק' בד"ה לא תשנא וגו' פירוש אם נסבב מאחיק דבר הגורם לשנאתו לא תשנאוהו בלבבך אלא בפיך דבר אליו תוכחות על אשר ככה סבב, והוא אומר הוכח וגו', (וכן פירש הרמב"ם בהל' דיעות פ"ו ו' בפסוק זה ע"ש וכן פירש הרמב"ן כאן בהמשך דבריו, וגם קישר בזה ג' הענינים בפסוק יחד כמו כן, אך מכיון שהאור החיים הק' הרחיב קצת יותר הדבור בזה לכן העתקנו לשינוי) ואומר ולא תשא עליו חטא, פירוש לא תחליט בדעתך שמה שנסבב מאחיק ברשע עשאו ועודנו עומד בחטאו עמוס על שכמו אלא

להשני) נמצא שגם הוא אשם בעבירה זו שנעשית, ועל כן הרי זה נחשב לו כאלו עשאה הוא, ובעומק הענין יש להבין שמי שיש לו אהבה לד' ועובד ד' מאהבתו אותו וכמו כן הרי הוא נמנע מעלבור עבירה, מחא אהבתו את ד' שמפני זה לא יעשה דבר שירגיז כלפי גמ' כן, אדם עשה לו גם כשהוא חוטא מפני זה דומה השני עם כלל עזר וחרון אף כלפי כעשה כביכול, והרי זה דומה למי שאוהב את המלך או את אביו ורואה מי שפוגע בו או באביו ומצעריו ומבזה ומחלל כבודו האם יוכל להתאפק ולא ימחה נגד העוול ויאמר שלום עלי נפשי מכיון שאני לא עשיתי את זאת ואין עלי האחריות על מה שהשני (או אפילו א' מאחיו) עושה כלפי אביו בודאי שלא יאמר כך רק מי שאינו מסור לו ואין לו אהבה אליו וכל עבודתו אליו הרי זה רק מפני שירא לנפשו שלא יפגע ויהי זה עבודתו אביו ובלוי שירא לנפשו זה פגיעה גדולה באביו ובמלך אשר בודאי ימחול לו על זה, ויהיה נחשב כמעט כמורד במלך ובאביו שעובד את המלך ואת אביו למיראה בלי שום אהבה, אבל האוהב את המלך ואת אביו יוכל לעבור בשתיקה בלי שימחה נגד הפוגע ויעשה כל מה שביחלתו למנוע את הדבר.

* וזה נוסף למה שחייב האדם להיות נמנע מעבירה מחמת יראת העונש ויראת חטא שזהו מצות "את ד' אלקיך תירא" עי' בחינוך (מצוה ת"ב) אמנם מצוה עלינו להוסיף לעבוד את ד' בכל דבר (בין במצות עשה ובין במצות לא תעשה) גם בבחינת אהבת ד'

לפרש בפסוק זה בדרך רמז מוסר.

והנה קודם נדבר על דקדוק הראשון בענין הכפילות ושינוי הלשון בין הוכח לתוכיח ועל פי זה יתיישב גם קשר כל ג' הענינים שמוזכרים יחד בפסוק זה.

י"ש לומר בדרך זה לפי הידוע מספרים הק' (ע"י שלה"ק ועוד) שכאשר נזדמן להאדם לראות א' שעובר עבירה הרי זה רמז מן השמים שמרמזים לו שגם הוא לקוי בענין זה ועליו לתקן את עצמו גם כן בזה, ויכול להיות שזה רק בשמץ מהחטא או איזה ענין דומה לדומה אבל על כל פנים נצרך לו איזה תקון גם כן בענין זה, ודורשי רשומות דרשו רמז לענין זה בדרך רמז מליצה במשנה במס' נגעים (ב' ה') "כל נגעים אדם רואה חוץ (אצל אדם אחר, הרי זה סימן שהרי זה גם מנגעי עצמו".

ועל פי זה יש לפרש גם כן בפסוק (צפניה ב' א') "התקוששו וקושו" ופרשו חז"ל התקוששו (מלשון תקון וקישוט) כלו' קשוט (תקון) עצמך ואח"כ (וקושו) קשוט אחרים ע"כ, הרי לנו שהפסוק קבע לנו כלל לתמיד שכאשר על האדם להוכיח לאחר צריך מקודם להוכיח לעצמו ולתקן עצמו ואח"כ יוכיח להשני (ומדלא נאמר שיבדוק עצמו תחלה אם אולי צריך לתקן גם את עצמו בענין זה אלא נאמר סתם שיתקן עצמו תחלה) משמע (כנ"ל בשם הספה"ק) שמכיון שהזדמן לפניו לראות א' שעובר איזה עבירה (ונעשה מחוייב להוכיחו) הרי זה סימן (שאין כאן ספק כלל אלא) שבודאי יש לו גם להוכיח את עצמו באותו ענין²⁰, ועל פי זה יתפרש היטב הכפילות ושינוי הלשון של "הוכח תוכיח" לרמז ענין זה וזהו אמרו "הוכח" תחלה את עצמך (על דבר עבירה שראית אצל השני) ואחר כך תוכיח לחברך.

והנה לפי טבע האדם הוא כאשר ימצא עוול אצל עצמו תמיד יתרץ את עצמו בלבו ויחפש כל מין לימוד זכות על עצמו ובהו הרי הוא מוריד בעיניו מחומר עוולתו שעשה, מה שאין כן כאשר יראה האדם עוול אצל השני אזי מצד הטבע הרי הוא מלמד עליו חובה ומגדיל ומרומם עליו את החטא והפשע, אבל אם כאשר טרם שידון האדם את חבירו ימצא בעצמו אותו העוול אזי כבר לא יוכל לדון את השני לחובה ולא יגדיל וירומם עליו פשעו שהרי איך יעוות את הדין לדון את השני לכף חובה באותו עוול עצמו שרק עכשיו תוך כדי דבור דן את עצמו לכף זכות בה²¹, ובהו יתפרש היטב המשך הפסוק כמין חומר שזה מה שמרמז הפסוק במה שאמר "ולא תשא עליו חטא" כלומר שאחרי שיקיים האדם הוכח תוכיח כלו' שיוכיח את עצמו תחלה אזי לא יוכיחנו בזלזול וגאווה בלבו כלפיו ובלשון מדברת גדולות ולא יגדיל החטא על ראש המיוסר יותר ממה שהגדילו על עצמו אלא יוכיחנו בשפה רכה ובאהבה כמו שכתב הרמב"ם (מובא בהערה כ"ז) וכמו שעשה לעצמו.

ועוד יותר מזה שיוכל להבין שיתכן שהוא יותר גרוע מהשני כי אפילו אם חטאו של השני הוא באופן יותר גס והוא עצמו יש לו רק פגם בדבר דק בזה הענין עם כל זה יתכן שפגמו הדק יותר חמור כי

ממנו מבוקש הרבה יותר מכיון שהוא בעל השגה יותר ולכן מדקדקים עליו יותר על כחוט השערה ממה שמקפידים בשמים על השני שאין לו השגה כמוהו וכמו שכתב באגרת הרמב"ן שתמיד יחשוב האדם את עצמו יותר מזיד בחטאו ממה שהוא רואה אצל השני ע"ש.

ואחרי שיחשוב את השני לפחות פושע ממנו מכיון שאין לו אותה ההשגה והדעת בגודל וגרעון החטא שיש לו ואין לו שכל להבין מה זה לחטוא אזי על ידי כן יבין שהשני הוא באמת מסכן במה שנכשל בחטאו, ואז כמו שכאשר רואה אדם חולה בודאי לא ירגיש עליו כעס ושנאה אלא ירגיש רחמנות עליו כך כמו כן לא ירגיש כעס ושנאה על החוטא הזה אלא ירגיש בלבו רחמנות על זה שנכשל בהעבירה.

ואע"פ שיש מצוה לשנוא לאדם שראה בו דבר עבירה כבר מבוואר בפוסקים שזה דוקא אחרי שהוכיחו באופן הראוי (ובאהבה כמבואר ברמב"ם), ועם כל זה נשאר בחטאו ואינו רוצה לשוב רק אז הוא המצוה לשנאותו, ופשוט שכאשר אין מצוה לשנאותו ישנו גם איסור לאו של לא תשנא וגו', ולפי זה יש לומר שמה שהזכירה התורה הק' לאו דלא תשנא וגו' באותו פסוק שכתוב מצות הוכח תוכיח והקדימו לפני מצות הוכח תוכיח הרי זה בא ללמדנו מה שנאמר כאן שאפילו בשעה שהאדם נגש לקיים מצות תוכחה דהיינו שראה את השני עובר עבירה והרי הוא מתחייב להוכיחו, עם כל זה נוהג גם כלפיו מצות לא תשנא וגו' עד אחרי שקיים בו מקודם מצות תוכחה להוכיחו כראוי בדרך שנתבאר דהיינו עם ב' התנאים האלו דהיינו א) שלא יגדיל וירומם את פשע השני (וב' שיהיה לו ההכנעה הזאת בלבו כלפי החוטא.

ולפי כל האמור יתפרש היטב הקשר בין ג' הדברים שבפסוק זה בס"ד באופן זה שכאשר יקיים האדם מצוה הראשונה שבפסוק כאמור דהיינו שאפילו אחרי שראה בו עבירה בכל זאת לא יעורר עדיין שנאה בלבו כנגדו אלא קודם כל יקיים מצות הוכח תוכיח כמו שנתבאר דהיינו שיוכיח מקודם את עצמו כנ"ל ואח"כ יוכיח את השני באופן הנזכר שלא ישא עליו חטא אלא ירחם עליו על מסכנותו שאין לו דעת, וכך יגש להוכיח את השני בלי לזלזל בו אלא באהבה ובלשון רכה ואז בודאי יתקבלו דבריו בלבו של השני כי מאחר שהדברים יוצאים (מן הלב כלו' מלבביות דהיינו) מלב מלא אהבה, יכנסו ללבו של המדובר ויפעלו את המטרה, מה שאין כן אם יוכיחנו בכעס ושנאה לא יכנסו דבריו ללבו של המיוסר ולא יפעלו את המטרה, (וכבר הרחבנו הדבור בענין זה במקום אחר) ובהו יתקיים בו גם פירוש הרמב"ן על ולא תשא עליו חטא שלא יענש הוא על חטאו של השני מכיון שלא נמנע מלהוכיחו ולהתאמץ להחזיר את העברין למוטב בס"ד, ומכל שכן כאשר נצליח להחזירו למוטב שבודאי יתוודע ויתרבה שכרנו מאד להעולם הבא בלי ערך.

עוד יש להוסיף שאם האדם מוכיח ומייסר את השני עם שנאה וכעס בלבו אזי לא רק שדבריו לא יעשו פירות בלבו של המיוסר להשפיע עליו המטרה

תהיה דן אותו לכף זכות, ותוכיחנו ועל ידי התוכחה יהיה אחד מנ"ב דברים, או יתן אמתלה להנעשה ואין יחירט על הנעשה וישוב לבל עושות כדבר הזה, והרי הוא כריע כאח"כ. ²⁰ ולפי זה יש להוסיף שאחרי שהאדם עושה חשבון עם נפשו על הפגם שיש לו בענין ההוא והוא מתחרט ועושה תשובה עליו אזי כאשר מוכיח את השני בענין זה הרי זה משלים בזה את התקון שלו על אותו ענין (והרי זה בגדר תשובת המשקל שמוכר בספה"ק) ונמצא תמיד כאשר מזדמן לאדם שיצטרך לקיים מצות הוכח תוכיח הרי זה בהשגחה עליונה לטובתו כדי שיקבל תקון על ידי זה מה שניצרך לו עבור עצמו. ²¹ ופלא הוא הדבר מה שרואים טבע אנשים שאפילו באותו

המבוקשת שמקודם מכיון שאין דבריו יוצאים מן הלב דהיינו עם לבביות ואהבה אלא עוד יכול לגרום ההיפוך דהיינו שיגרום להמיוסר להיות סולד מדברי המוסר הללו עוד יותר ממה שמקודם כי ע"י הרגשת השנאה שנוצר בלבו של המיוסר אל המייסר מטעם כמים פנים אל פנים כן לב האדם לאדם נעשה בלבו גם שנאה להדברים שנאמרו לו עם שנאה ועל ידי כן הרי הוא כועס גם על עצם הדברים למרוד בהם וכמו לשפוך כעסו עליהם ולנקום בהם ולעשות דוקא ההיפוך מזה²² ולכן הרי זה יגרום לו להוסיף חטא על פשעו ולחטוא עוד יותר ח"ו, ובהו יתפרש היטב הלשון ולא תשא עליו חטא כלו' שהפסוק מזהיר שלא יוכיח המוכיח באופן שלא כראוי שבהו יגרום להמיוסר להוסיף ולהגדיל ח"ו את החטא ואז נמצא שאתה גרמת (בתוכחתך) לשאת ולהגדיל ולרומם את החטא של המיוסר עוד יותר מבקודם וזה מה שמזהיר הפסוק שתזהר שלא תשא ותרומם עליו יותר את החטא.

ועוד יש להוסיף לפרש במה שהקדים הפסוק מצות לא תשנא לפני מצות הוכח תוכיח באופן זה, שבא ללמד שיתכן לפעמים אפילו כאשר המוכיח יאמר לו התוכחה בלי כעס ושנאה עבור העבירה שראה בו בכל זאת אם המוכיח עוד מלפני שראה בהעברין הזה שעשה עבירה נמצא בלבו איזה שמץ טינא של שנאה נגד העובר העבירה אזי לא יתקבל תוכחתו בלב המיוסר כי מכיון שהוא יודע (בעומק לבו) שהרי הוא שונאו על כן לא יתן לו לבו לקבל את מוסרו, ועל כן על האדם הרואה את העוול לפניו שיתחיל להוכיחו יש לו לעבוד עם עצמו ולבו לכבוש את שנאתו הישנה ולהוציאו מלבו לפני שיוכיחו, כי אם יוכיחו בשעה שעדיין השנאה הישנה כבושה בלבו נגדו מטבע הענין הוא שיהיה לו סלידה מלקבל ממנו כנזכר ולא יתקבל תוכחתו בלב השני.

ועוד יש לדעת בענין זה שכל זמן שהוציא מלבו שנאתו נגד השני אי אפשר לו לסמוך על מה שרואה שהשני עושה עוול כי אולי משגה היא ורק מכח הטינא שבלבו נגדו הרי הוא רואה את מה שהוא עושה בצורה שלילית ומעשה עוול ויתכן שבאמת טועה הוא בראייתו, או שעל כל פנים יכול להיות שיש כאן צד גדול לדונו לכף זכות אמנם אינו רואה מפני נגיעתו נגדו לחובה שזה גורם לו אטימה בעיני שכלו שלא לראות הצד זכות ואפילו כאשר הרי זה דבר פשוט וקל מאד לראותו, כי כך טבע לב האדם שכל נגיעה היותר קטנה שנמצא בלבו הרי זה סוגר את לבו ומסמא את עיניו לראות אפילו את האמת היותר פשוט, וכמו שכתוב בתורה הק' "כי השוחד יעורר עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים", ועל כן החכם עיניו בראשו יקיים במקרה כזה מה שאמרו חז"ל (ערכין ט"ז): "טול קורה של השנאה מבין עיניך לפני שייסר את השני לומר לו טול קיסם מבין שיניך, ויקיים את דברי הפסוק "הוכח" את עצמך לפני שתוכיח לעמיתך וגם יקיים כאן אזהרת "ולא תשא עליו חטא" דהיינו שלא יגדיל וינפח את חטא השני בכל האופנים הנ"ל.

בלבו שואה ומרידה נגד התוכחה הזאת, ואפילו במקרה שהמיוסר יודע וברור לו הדבר שהמיוסר לא יוכיחו על כל זה הרי זה מדבר רק על השכל של האדם אבל הרגישו של האדם סולדים מלקבל והרגש האדם שבלבו שולט על האדם יותר מהשכל (חוץ ממי שכבר זיכך את חומר ועל ידי כן נעשו הרגישו נכונים ומשועבדים אל השכל, וזה מה שנקרא בספרי מוסר מוח שלט על הלב אמנם כאן המדובר על מי שעבר עבירה ואצלו בודאי עדיין הלב (דהיינו כח ההרגש) שלט על שכלו) ועל כן מכיון שהרגישו אינם יכולים לסבול מה שהמייסר משקיף עליו ומדבר אליו בזלזול ושנאה הרי זה גורם לו לבעוט בתוכחתו ומוסרו.

יעוד יש להוסיף שכמו שנאמר שיש להמוכח לזיזה להסיר השנאה שבלבו נגד המיוסר לפני שנגש להוכיח, כמו כן יש לו להמוכח גם אחרי שכבר הוכיח לזיזה שלא יצמח מכוח זה אחר כך ביניהם שנאה שלא כדת שזה מה שיוכל לגרום גם כן לקלקל את ההשפעה מהתוכחה אפילו אחרי שכבר נאמר ונכנס ללב המיוסר, והוא על פי חידוש המבואר בדברי הגמרא והתוספות (פסחים ק"ג: ד"ה ...) שאפילו במי שמצוה לשנאותו מפני שראה בו דבר עבירה בכל זאת אסור שישתתף בזה שנאה טבעית כנגדו ומבואר שם בתוס' שעל פי הטבע אחרי שהאדם שונא את השני (אע"פ שזה רק על העבירה שעשה ואיננו שונאו אישית כלל בכל זאת) נובע מזה בלב השני (שעבר העבירה) שנאה טבעית נגד זה ששונאו כי כך הוא הטבע שחמים הפנים אל פנים כן לב האדם אל האדם ועל כן נובע מזה שוב הוספת שנאה בלב הראשון בטבע מפני שלבו מרגיש שנאה השני כלפיו, נמצא שכך הוא על פי הטבע שבכל שנאה להשני על דבר עבירה מתערב בו אח"כ גם שנאה טבעית, ושנאה זו הנוספת בלב האדם מצוה על האדם מן התורה לכבוש אותה השנאה הזאת השנית הטבעית ולבא לקראת החוטא הזה לעזור לו בפועל כדי לשבור ולבטל ולהוציא מלבו את השנאה השנית הזאת ע"כ ע"ש, נמצא שתמיד כאשר האדם שונא את מי שראה בו דבר עבירה עדיין לא נגמר עבודתו בזה עדיין עד שיבטל את חלק הנוסף על פי הטבע (כי היא נחשבת כשנאת חנם) וזה חומרא גדולה ועבודה לא קלה לקיימה כראוי (ועי' גם כן מה שכתב בתניא בלק"מ פ"י ל"ב).

והנה ידוע מה דאינא בחז"ל (ערכין ט"ז:) תמה אני אם יש בדור הזה מי שיכול להוכיח ... ע"כ ע"ש, והנה זה מה שאמר חז"ל בדורם ויש להבין בבן בנו של ק"ו אלף פעמים, כמה קשה הוא להוכיח כראוי היום בדורנו זה, ועל כן בכדי שיתקבל התוכחה צריכים לדאוג שיהיה בכל האופנים הנ"ל.

יעוד יש להוסיף שיש להמוכח לזיזה שיאמר את הדברים בצורה שלא יהיה נשמע להמיוסר שמכוונים אליו אלא שהמוכח הוא מטיף את הדברים בכלליות וכולם גם לעצמו וגם לאחרים, ויש להעמיסו כבונות השינוי לשון "הוכח" וגו' להעיר שיש לרמז על כוונה זו לומר שידבר סתם כאלו מוכיח ומעורר גם את עצמו לענין זה.

יש עוד אופן לקיים מצות הוכחה והוא שיהפוך

את העוול על עצמו דהיינו שיעשה עצמו כאלו מדבר על לבו לעצמו וכאלו לא מרגיש שמי שהוא שומע וייסר את עצמו ויאמר איך עשית דבר פלוני האינך יודע שתענש על זה בגהנום בעונשים קשים ומרורים וכדו' וכדו"מ¹⁰⁶ כעין זה, וכמובן שאין זה שייך כאשר רואה אדם בשעה שעובר העבירה כי אז בודאי יבין (או שיחשוד בו) שכונתו להוכיח אותו אלא הרי זה עצה רק למקרה שהמוכח יודע על אדם שהוא תמיד עובר איזה עבירה והעובר חושב שהמוכח בודאי אינו יודע מזה ואז כאשר יעשה המוכח עצמו כאלו לא רואה את העבריין אלא שמדבר לעצמו כך אז יתכן שיעוררו על ידי כן כי אז לא יחשוב העבריין שמכוון אליו.

וכמו שידוע שכך היו עושים הני תרי אחים הקדושים הרה"ק הבעל נ"א ואחיו הרה"ק הר"ז בשעה שהלכו בגלות והסתובבו בכל מיני מקומות בין אנשים פשוטים ועמי הארץ ועל כל פירצה שראו והרגישו היו דורשים ומעוררים עליה בצורה כזאת שהיה נראה כמדברים אל עצמם ומייסרים עצמם על אותה עבירה כאלו הם נכשלו בה, ובדרכם זו החזירו בתשובה המונית הנכונה כידוע כל זה.

והנה כאשר אין הזדמנות לדבר בדרך זו כגון שעבר עתה על ידי איזה בן אדם שרואה בו עתה דבר עבירה ובכדי למונעו מזה אין לו ברירה אחרת אלא לומר לו מפורש שאסור לו לעשות כך וכך אזי יעשה את זה בצורה מוכבדת שיאמר לו מסתמא שכחת בטעות את ההלכה שהיא כך וכך, וכמו שכבר נתבאר שהעיקר מה שאין אנשים סובלים כאשר אומרים להם מוסר ותוכחה על איזה עוול שהם עושים הרי זה מפני שחושב המיוסר שעל ידי שראה בו המוכח הדבר עבירה ועוול שעשה הרי הוא נעשה מזולזל בעיניו וזה מה שאין המיוסר יכול לסבול ועל זה הרי הוא כועס על המיוסר ולכן כאשר יקבע בלבו שאינו מזולזל בעיניו ואינו כועס עליו ויאמר לו בצורה שהוא מניח שבודאי היה בטעות ושכחה וכדו' אזי המיוסר ירגיש שהוא אינו נעשה זול בעיניו עבור כך, ולא יתעורר בלבו השנאה והמתח נגד המייסר ולכן בודאי יקבל את התוכחה.

והנה יש עוד להוסיף שכאשר רואה את בנו או תלמידו או אפילו אדם זר שאומר לחבירו איזה דבר בכעס ורוגז, אזי אם הוא יודע שבנו או תלמידו או חברו הם אנשים שהם מפונקים ביותר ואצלם יתכן שאע"פ שלא ידבר בצורה של זלזול אלא בצורה מכובדת סוף כל סוף יגרום להם הרגשה לא כל כך נעימה שנתפסו בעשיית עוול, ולכן במקום שיאמר להם (מה שאפשר לומר לאדם גייל) למה אתה מדבר

בכעס וכדו' (או מסתמא שכחת שאסור לכעוס וכדו') שזה עוול יאמר להם בלשון שכאלו אינו מייסרם אלא בלשון שהוא מלמדם איך לנהוג, ולמשל יאמר לו כך בא ואלמדך איך לומר מה שאתה רוצה לומר וזבה תפעל יותר אצל זה שהנך צועק עליו, וכך ברוב הדברים אפשר לומר הדברים בלשון שבא רק ללמדו במקום שיהיה משמעות לשונו שמתקיפו וכמבואר.

והנה אחרי שהאדם קיים מצות תוכחה בנחת ובאהבה באופן המבואר ולא הועיל למנוע את החוטא מלהמשיך בחטאו, יש למחות כנגדו ולהתקיים ולהכילימו ואפילו בפרהסיא וכמו שכתב הרמב"ם (בה"ד דיעות פ"ו ח') בזה"ל "אם לא חזר בו בסתר מכלימין אותו ברבים ומפרסמים חטאו ומחרפין אותו בפניו ומבזין ומקללין אותו עד שיחזור למוטב כמו שעשו כל הנביאים בישראל, עכ"ל הרמב"ם שם".

ומדברי הרמב"ם הללו יש לראות כמה חמור ענין מצות התוכחה שהותר בלאו זה כל כך הרבה איסורים שבתורה והם אונאת דברים שהרי זה איסור לאו וכן להלבין פני חבירו ברבים שכאשר מלבינו ברבים במקום האסור עונשו הוא שמפסיד חלקו בעולם הבא, וכן הותר לקללו שהרי זה גם כן לאו שבתורה.

ויש לראות ענין זה ממה שמצינו שמשם רבינו ע"ה כאשר דבר להם לישראל ריש פ' נצבים ובא לחייבם ולהכניסם בברית הערבות שיהיו כולם עריבים זה לזה על שמירת התורה מגדולם עד קטנם (אנשים נשים וטף וחוטבי עצים ושואבי מים) החמיר מאד בחומרא היותר גדולה בעונשים היותר חמורים כמבואר שם בפסוק¹⁰⁷ וכתב על זה "לא יאבה ד' סלוח לך" וגו' מה שלא מצינו בתורה הק' ביטוי כזה על שום עבירה אחרת, ואדרבה אפילו על רשע גמור נאמר (ישעיה' ...) "החפץ אחרפוך במות רשע כי אם בשונו מדרכי וחיה", ואנו מברכים ג' פעמים ביום בשמונה עשרה הרוצה ורואה בתשובה, ועי' מה שכתוב בתנא דבי אליהו (פ"א) וז"ל "כל מי שסיפק בידו למחות ולא מוחה, להחזיר את ישראל למוטב ואינו מחזיר, כל הדמים הנשפכין בישראל אינם אלא על ידו" עכ"ל¹⁰⁸, ועל כן יש להבין מה נשתנה חטא זה מכל שאר החטאים ואפילו החמורים ביותר, אלא בעל כרחנו הטעם כמו שכבר נתבאר במקום אחר שהטעם שמחמירים בשמים כל כך על מניעת המחאה בעוברי עבירה הוא כי המחאה והרגשת ערבות כלפי כל א' וא' מישראל אחיו זה מה שמעמיד

כלום ולא יוסיף לו אפילו כחצי פרוטה ממה שנקבע עבורו משמים, ועל כן כאשר ירגיע את לבו ויפסיק לדאוג על כל עניני העולם הזה ורק יעשה את השתדלותו כפי החיוב עליו לא פחות ולא יותר אזי יהיה בן חורין מכל עסקיו ומכל מצב רוחו הקשה ואל יוכל להתפנות לעסוק לבנות חיי בעל הבא לו ולכל הכלל כולו, ואינם פנות"ה הריקו את לבותיהם בכל זה מאלה העם אמונה ובטחון ולא חושבים על תכלית ומטרת הזה וערום יגיע אלא רודפים אחרי העולם הזה ואחרי היצר הרע המרמות כמו שכור וחסר דעה להרבות הונו בעולם הזה וכאלו זה יהיה מנת חלקו לקחתה עמו לעתיד הנצחיים אמנם סוף כל סוף במקרה הענין כך משפט העשיר שערום יצא מהעולם הזה וערום יגיע לעולם ושם תכסהו בושה וחזרפה שלא ימצא ממקום איפה להסתתר ומגדל ובטחון כפי כל הצדיקים וזקיניו והמלאכים וכל הפליטים של מעלה.

ועוד מגיפה גדולה התפשטה בינינו שאומרים שלום עלינו נפשינו ומה לנו עסק עם כל שאר בת עמי אלה שעזבו את דרך התורה הק' הלא הם בחטאם ימותו והעיקר שאנחנו נכנס לחיי העולם הזה ולפי דמיונינו גם לחיי העולם הבא יחדיו ירננו, ונשכח מאתנו דרך התורה הק' ומצוות גלויות שבתורה הק' ועל זה ידוע כל הדיונים ביום הדין הגדול והנורא שיהיה בזמן קרוב מאד.

כלפי מצות ערבות (שעל זה דיבר אליהם משה רבינו שם בפסוקים הללו).

¹⁰⁶ עי' שם בתנב"א (פ"א) וז"ל אותן שבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין מפני מה נהרגו, לפי שהיה להם לסנהדרי גדולה ... לילך ולקבורות חבילים של ברזל במתניהם ולהביא בגדיהם של אדם מארבעותיהן, ויחזרו בכל עתיהם וישארו את האחד לכרעם יום אחד לבית א-ל יום אחד לחברון יום אחד לירושלים וכן בכל מקומות ישראל וילמדו את ישראל דרך ארץ בשנה ובשתיים ובשלוש עד שיתישבו ישראל בארצם כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בעולמות כלן שברא מסוף העולם ועד סופו והם לא עשו כן אלא כשנכנסו לארצם כל אחד ואחד מהם נכנס לכרמו עליינו ולשדהו ואומרים שלום עליך נפשי כדי שלא להרבות ליהן את השדה.

ועל לנו לטהר לב מאד לדבר זה שאדם נעשה חשבון עם נפשינו איפה אנו אוהזים בענין זה היום בזמנינו (ומה כל אחד עושה לטובת כלל ישראל) שכל א' תפוס וטרוד עם פניה שהוא פונה לכרמו ולהרבות הונו, ואפילו אם דואג רק על פרנסתו הרי זה מיותר כי מי שיש לו אמונה ובטחון בד' כראוי לו הרי הוא יודע שד' הן ומפרנס ואין להאדם לדאוג על זה כלל וגם לא יוכל לעזור לו דאגתו כלום אלא הכל תלוי בין כך בידי שמים וכמה שנגזר ונקבע עבורו בין כך יקבל בודאי ויותר מזה לא יקבל בשום פנים ואופן ואפילו יעשה ההשתדלות היותר חריצות שבעולם לא יעזור לו

¹⁰⁷ וכמו שהיה עושה החפץ חיים בשעה שהיה מתבודד כל יום ביער ובזקנותו היה עושה את זה בעלית ביתו ולפעמים נעמדו אנשים מאחורי הדלת לטמוע אותו ושמעו איך שהיה מייסר עצמו והיה אומר לעצמו ישראל מאיר איך שכחת שבקריב הנה עומד לזמנו בית דין של מעלה לתת דין וחשבון ומה תענה על עולמך לפני זכאי וכו' וכך היה מפרט כל עוולותיו וכו' לא' כי ידוע ומועא בתולדותיו.

¹⁰⁸ עי' שם בה"ד דיעות (פ"ו ז') ע"ש שכתב שיוכיחו בינו לבין עצמו (כדי שלא לביישו) וידבר לו בנחת ובלשון רכה ויאמר לו שאינו אומר לו התוכחה אלא לטובתו להביאו לחיי העולם הבא, אם קבל ממנו מוטב ואם לא יוכיחו שני' ושלישית וכן תמיד עד שיכחו החוטא ויאמר לו איני שומע, וכל שאפשר לבני ביתו שמואלו ומוחא הוה, נפסיק עון' כאלו עשאו הוא מידר לו שאפשר לו למחות בהם, ע"כ, ובה"ל ח' שם כתב על דבריו קשות ולא יכלימו שנאמר ולא תשא עליו חטא ... אם לא חזר בו בסתר מכלימין אותו ברבים ומפרסמים חטאו ומחרפין אותו בפניו ומבזין ומקללין אותו עד שיחזור למוטב כמו שעשו כל הנביאים בישראל עכ"ל.

¹⁰⁹ והנה רש"י כתב שם לפרש לשון נצבים מלשון "מציבין ומקיימים" אתכם וכו', והנה אע"פ שרש"י כתב שם שהכוונה לנחם אותם כלפי פרשת התוכחה שכתוב בפ' כי תבא (שלפניה) אמנם אפשר לפרש באופן זה גם לגבי המדובר בפסוק כאן דהיינו

את קיום התורה הק' בישראל כי לולי התוכחה הרי שמירת התורה הולכת ומדלדלת ונעשה הפקר שאיש כל הישר בעיניו יעשה עד שנשכחת לגמרי ח"ו.

וביאור הענין הוא פשוט מאד להבין על פי מה שמובא בשו"ת מהר"ל דיסקין בשמו שאמר פעם שהבושה שאנשים בושים מאחרים זה מה שמציל את האדם מן העבירה ביותר משאר כל הדברים, ע"כ, ודבר זה אנו רואים במוחש שכך הוא מטבע האדם שכח הרגש הבושה קשה לאדם וחזק הוא אצלו ומשפיע עליו יותר מכח השכל ולכן אפילו כאשר האדם מכיר בשכלו שאין לעשות כך וכך בכל זאת כאשר יתפוס אותו הרגשת בושה מבני אדם על כך אזי מצד טבע האנושי תתגבר עליו הרגשת בושתו ותכוף אותו לעשות נגד שכלו^ט.

והנה מכיון שזה הכח והמשפיע היותר גדול על האדם, לכן גם במדה טובה מרובה הרי זה הכח היותר גדול להחזיק את קיום התורה אצל האדם ולכן ניתן לנו מצות הערבות שיוכיחו זה לזה ועל ידי זה יתביישו האנשים ויפחדו מזה שלא יביישו אותם ברבים כאשר יהיו נתפסים על חטאם וכן מציינו שאמר רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו לפני פטירתו הלואי שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם ותדעו (שכן הוא שמורא בשר ודם הוא משפיע על האדם יותר מהמורא שמים) שהרי כי בשעה שהאדם עובר עבירה (כלו' ואז אל"פ שהרי הוא יודע שד' ית' רואהו בכל זאת אין היראת שמים פועל עליו לעצור בידו מלעשות העבירה ובכל זאת הרי הוא מפחד והרי הוא) אומר ולואי שלא יראני אדם, ע"כ, כלו' שאם יראה אותו אדם לא יעשהו מכח הבושה, והרי לנו מזה כמה גדול כח הבושה מפני אדם אצל אדם יותר מכח היראת שמים שלו.

על כל פנים היוצא מהאמור שמצות הערבות היא הדבר שמקיים ומעמיד את הכלל ישראל ואת קיום כל התורה, וכשיש חסרון במצות הערבות ומכל שכן כשיש קרירות לזה והפסיקו להיות מוחים על כל פירצה הרי כל היהדות הולכת ומדלדלת בלי שום מעצור ד"י.

ובפרט מאחר שבעוה"ר רוב ההמון עם נתפסו בדיעה הכוזבת והמסולפת נגד כל התורה הק' והאמונה וקבלת עול מלכות שמים שחדשו הגוים והכופרים בתקופה האחרונה והיא שיטת הדעמאקראטיא שאין זה מדה מקובלת להתערב בענינים של השני ושצריך ליתן להשני לנהוג איך שהוא רוצה והרי זה מדה מופרכת להגיב דיעות בהנהגת הזולת ומכל שכן שלא להפריע לו ולמחות נגדו, ולדאבונינו הרי זה נכנס גם אצל השומרי תורה

ומצות ולכן זה משפיע שיהיו סולדים מענין התוכחה, אמנם מכיון שהרי מפורש בדברי חז"ל בהיפוך מזה שכן צריכים למחות בעוברי עבירה, על כן אין להיצר הרע אופן אחר להוציא מחשבתו הרעה לפועל אלא אם כן יסביר סברות שאין זה נגד התורה הק' ולכן ענין זה מתלבש בכל מיני תירוצים והסברים שונים שמצדיק ללבו (של הרוצה בכך בעומק לבו) את הסלידה מתוכחה, וכמו שיש לראות במוחש איך שאפילו אנשים שיש להם יראת שמים לכאורה והם תמימי לב ועם כל זה נעשית הבחנתם בענין זה עקומה (בלתי מובנת) עד ששוללים לגמרי את מצות ערבות והוכח תוכיח לגמרי וטוענים שאין להתערב בענינו של השני אל"פ שזה נוגע לתורה הק'.

ואע"פ שאין אנשים תופסים שזה אותו הקליפה אלא עונים ואומרים כל מיני תירוצים והסברים למה אין לאמר תוכחה היום, אבל הטעם וההסבר לזה הוא כאמור כי בעומק לבם (ולפעמים הרי זה נמצא במתחת להכרה) נתפס הקליפה הזאת שגורם להם הרגשה זו שאי אפשר כהיום לאמר תוכחה לא למבוגרים ולא לצעירים, ומאחר שבעוה"ר גברה יד (הערב רב) המסלפים את כל דברי התורה הק' השולטים על כולם לכן נעשה כבר מוזר הדבר למחות או אפילו להוכיח ולכן כולם מתביישים לומר הוכחה, וכמו כן כולם סולדים מלקבל תוכחה וחושבים שהם צודקים בזה שהרי הם רואים שכל או רוב הכלל הולכים בשיטה זו.

לכן כדאי להזכיר מה שכתב בענין זה הכלי יקר והיערות דבש ששניהם פרושו בסגנון א', ובזה פירשו גם ענין הסמיכות בין מצות לא תשנא למצות הוכח תוכיח.

וה"ל הכלי יקר בפסוק הוכח תוכיח וגו' ביאור הדברים שם סמך למצות התוכחה פסוק לא תשנא אחיך בלבבך, כי בזמן שהאהבה מצויה בישראל כל אחד בטובתו של חברו חפץ ועל כן הוא מוכיחו שלא ישל בעבירה, אבל בזמן ששונאים זה לזה לעולם אינו מוכיחו ואדרבה הוא מחניפו לאמר כשורה עשית ולא פעלת און וכל כוונתו להדיח עליו הרעה לפי שהוא שמח במפלתו, ומדה זו הלא היא ברכת בני עמינו מיום שגברה אגרופה של שנאת חנם מן חורבן בית שני והלאה ועד היום לא סרה, והנגע הולך ופושה עד אשר ישקיף ה' וירא, ויסיר לב האבן מקרבנו, עכ"ל.

ונעתיק גם דברי היערות דבש (חלק א' ו...) וז"ל מתוך דבריו שם, תפארנו נגד הנכרים אשר יספרו מאהבה ישראל זה לזה, ... ואם יקרה לו (לאינו יהודי)

נזק או שיעליל השררה על יהודי (יהיה מי שיהיה) הלא כל ישראל זריזין להצילו בהשתדלות בנפשם ומאודם, ואין צריך לומר להצלת נפשות הלא אם פדה יפדה ויתקעו עצמן ממש כנפשם ומאודם יום ולילה לא ישבתו, וכי יחלה אחד הלא כולם מתפללים ומבקרים וכל העוז האפשרי לא יאצל מהם ואפילו לרהוט ג' פרסאות בחלא, וכאשר אשה תהיה מקשה לילד ויבא חבל לה הלא כל נשים שאננות ועשירות יקומו באישון לילה וילכו להיות נעור לעזור, היש לך אהבה ואחוה וריעות גדול מזה, ...

אך זהו הכל באהבת הגוף אבל באהבה הנפש שהוא עיקר האהבה אהבה נצחי ואהבה שסופו להתקיים בעוה"ר אין בינינו אלא מעט כי אם יראה איש את רעהו הולך שובב בדרך לבו לא ייסר אותו ולא יאמר לו אל אחי לא טובה המעשה ולא זו דרך החיים אשר דרך הקודש יקרא לו ... ואם יראה חברו מדבר בבית הכנסת במקום שאסור לדבר לא ימחה בידו, אם יראה מתלוצץ ומרבה שיחה עם נשים מדבר ניבול פה ודברי נרגן ולשון הרע וכדומה לא ימחה בידו כלל, אוי ואבוי היש לך שונא גדול מזה רואה חברו טובע בנהר ואין מוחה.

זו שנאת חנם ... שהיה בזמן בית שני כי רבו העוברים ולא ימחו^{טז}, ובשביל זה נעשו פרצות רבות בבית שני שהיו כת צדוקים ויתר כתות שפקרו בדברי תורה שבעל פה ... ובזו רבו כמו רבו בשטות צדוקים בייסותים כת יהודא גלילי ... לא קיימו מצות רגלים ומועדי ה' ... ולכן מה שאמרו חז"ל כי בבית שני היה עון שנאת חנם הכונה כי זהו שרש המרי כי על ידי כן בא כל הרעה הזו והוא החלי"כי היותם שותקים בעוברי עבירה על ידי כן יסובב כי פשתה הרעה מרעה אל רעה יצאו וגברו המינים וצדוקים ואפיקורסים ימ"ש" ....

רוב המוני עם ... חושבים כי לא יאות להוכיח רק לרב ומורה אבל איש אחר לא נאה לו להוכיח לעמיתו וזהו שקר כאשר דרשתי פעמים רבות הטועים אתם בזה אדרבה אם רב יוכיח יאמרו אין כל אדם יוכל להיות רב ומורה ומי כמוהו עושה ... ויתלוצץ על הרב, אבל אם איש כערכו יוכיחו ויאמר לו מה תחשדני גם לי לבב כמוך להיות כמוך רק הדבר רע לשמים וכהנה ולמה לא תחוס על נפשך ולמה תמרה פי קונך ... כי דברים כאלה יותר יפעלו מכל תוכחות ... ולכן אמרו חז"ל וקנה לך חבר כי חבר יותר צריך מרב עד שתקנה אותו ככסף מלא (כי חבר) פועל יותר מעשרה רבנים, והמוני עם נמנעו

^ט ולכן הזהיר יהודה בן תימא הוי עז כנמר וכו' לעשות רצון אביך שבשמים ובזה התחיל הטור את ספרו באורח חיים סי' א' שיהיה האדם עז כמו הנמר שיש לו עזות גדולה שאיננו מתפעל משום דבר למנוע לעשות כרצונו כך יהיה לאדם מדה זו בעבודת בוראו ולא יתפעל מהמתלוצצים ממנו, ועל מדה זו צריך האדם לעבוד מאד עז שישגיגה כי הכתוב קשה לטבע האדם לסבול אפילו יותר מעתה וישעיה' יונה הבהשתי יונה (בעיר השומרון ג' קל"ט) שצער הבושה קשה לאדם יותר ממתה ועל כן שייך האדם למסור נפשו שלא לבייש את השני שאמרו חז"ל יפיל אדם עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים ע"ש שסבירא ליה שזה חוב גמור מעיקרא דדינא כי הלבנת פנים נחשבת כרציחה ממש, ע"ש דברי המבהילים בזה, וכמו שמצינו בתמר שהיתה מוכנה להשרף ולא לבייש את יהודה כמבואר בפסוק בפ' וישב ע"ש.

^ט והנה ידוע מה שהתלבטו בו המפרשים איך לפרש מאמר זה שהרי בודאי אי אפשר לומר כך על תלמיד ריב"ז שהיו נתנים גדולים וענקי עולם שיהיה אצלם ח"ו היראת שמים פחות מהמורא בשר ודם, ובודאי שיש בו איזה חידה סתומה להבין עומק הדברים ועי' מה שכתבו במפרשים כל א' לפי דרכו, ואמרנו לפרש על פי פשטות באופן זה, ונתפוס משל על ענין זה שהנה לפעמים האדם אינו בא להתפלל בצבור מפני איזה אונס שיש לו ושעבור כך הרי הוא באמת פטור מלהתפלל במנין מטעם זה, אמנם בכל זאת מכיון שאנשים לא יודעים שיש לו אונס ועל כן

האדם מפחד שכאשר יראו שהוא לא בא לבית הכנסת יחשדו אותו שהוא מזלזל בתפלה בצבור ועל ידי כן ירד כבודו בעיניהם ועל כן אל"פ שהוא יודע שיש לו תירוש מספיק ואין עליו חיוב מדינא, בכל זאת הרי הוא חושש אולי לא ימצא תירוצו חן בעיני אנשים ויאמרו שאין זה נחשב אונס ולא יתקבל אצלם תירוצו ועל ידי כן יזלזלו בתפלה ולכן מכה פחד זה יתאמץ בכל חרי כן ילבי לבית הכנסת ולפלו לא ימצא תירוצו חן בעיני אונס ופטור וקשה לו באמת לפי כחו.

והנה כמו כן יש לומר שכך אמר להם ריב"ז לתלמידיו שיקחו להם מוסר מאנשים פשוטים אשר תמיד מפחדים איך שידונו אותם אנשים אחרים, וכמו כן בכל דבר שהם עושים עם תירוצים שונים להצדיק עצמם או שלפי דבריהם הם אנוסים בדבר זה ואל ישיגה נחשב להם לעון בכל זאת תמיד יש לו לאדם חוב שול שהוא יצדיקו של מלכו ולכן יענוש ח"ו וכמו כן לא ידונו אותו כאונס, ופירוש זה הוא כפ"פ בס"ד.

^{טז} ועי' בהגהות מימוניות (אות ב') על הרמב"ם הנ"ל (הל' דיעות פ"ו ח') שמביא מהגמ' (שבת ק"ט) א"ר ש בר אבא א"ר חנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה שנאמר היו שריה כאילים לא מצאו מרעה וכו', וע"ש שהביא שם מדרש נתחומא פ' תזריע (והוא גם בגמ' שבת נ"ה: אמנם בשינוי קצת) שבשעה שאמר ד' ית' להמלאך שירשום סימן על מצחות הצדיקים שלא ישחית בהם המלאך המשחית (זה היה לפני החרבן

בשעה שנגזר גזירת כליה) אמרה מדת הדין לפני הקב"ה מה נשתנו אלו מאלו (כלו' הלא מכיון שלא מחו הצדיקים בהחוטאים מגיע להם גם כן אותו העונש שנגזר על הרשעים) ומדת הרחמים טענה בעד הצדיקים שבין כך לא היו הרשעים מקבלים מהם וכו' ואמר הקב"ה אף על פי כן היה להם (להצדיקים) להתבזות על קידוש שמך ויקבל על עצמו הכאות מישראל כמו שהיו הנביאים סובלים שהרי ירמיהו ישיעיל' (עמה צרות סבלו כדכתיב גוי נתתי למכים, סופו ידבר (מכח טענת המטאטף) חזר בו הקב"ה הוא שאמר מקודם להציל את הצדיקים ואמר למלאכי חבלה שלא יבחין לחלק בין הרשעים להצדיקים אלא "זקן ובחור ובתולה טף ונשים", ע"כ במדרש.

ובגמ' דידן הוסיפו לפרש המשך הכתוב שם במה שכתב ומצדקשי תחלו (ותחילו) אל תקרי ממקדשי תחלה ממקודשי כלי' לנו שהחמיר הקב"ה על הצדיקים והמקדש והקדוש עונשם לפני הרשעים וכל זה רק מפני שלא מחו בעוברי עבירה, ומבואר בחז"ל שיהיו נתבעים חכמי ישראל על שלא הרימו בגדיהם לכתת רגלם וללכת מעיר לעיר לתקן את בני הדור הע"ה וללמדם לקיים התורה והמצות וכו', והרי זה פחד נורא כי מי יאמר זכיתי לבי ויצא ידי חובתו בענין זה בזמננו אלה שרבו החוטאים מכל צד ופינה ואפילו אם נעסוק בזה כל היום וכל הלילה לא נוכל להספיק לקיים מצות תוכחה ועל זה יש לנו לומר אוי לנו מיום הדין ואוי לנו מיום התוכחה.

אוצר החינוך

השלמה (הנוגע לעניני חינוך) למאמר "הוכח תוכיח"

דבר זה שהזכרנו שלא לייסר את השני בכעס וגערה והשקפת חובה כלפיו כי אז לא יתקבל התוכחה בלב המוכח אלא אם כן יוכיחו בהשקפת אהבה ודיון לכף זכות בלב, הרי זה נוגע גם לגבי אב המייסר את בנו ולגבי מלמד ורב המייסר לתלמידו, וכבר הרחבנו הדבור בענין זה במקום אחר והזכרנו פרטי הדברים איך ובאיזה אופן לכלכל דרכיו במשפט לקיים את שתייהם דהיינו גם מה שאמרו חז"ל זרוק מרה בתלמידים להכניס בלבם המורא והפחד וגם להעניק להם האהבה המבוקש ולהוכיחם באהבה.

והנה מה שנראה לפעמים שהוכחה לילדים ותלמידים בצורה של כעס ורוגז הרי זה כן מועיל והם נכנעים לזה, יש לדעת שהרי זה רק לשעתו לכל זמן שהם בעל כרחם נכנעים להמייסרם ושליטתם (של ההורים והמורים) עליהם בעל כרחם ולכן הרי זה מטיל עליהם מורא ופחד ועל ידי כן הרי הם מוכרחים לקבל, אמנם הרי זה סוף כל סוף רק בצורה של כפייה יחד עם ניגוד להדבר, אמנם זה גורם שח"ו אחרי שישתחרר המיורס משליטת המייסר עליו יבגוד בכל הענין מחמת שנאה שכבושה בלבו וירצה להתנקם במוכיחו ולכן יוסיף לחטוא בזה עוד יותר מבקודם ובה מוציא הרגשת כעסו על הפגיעה בכבודו מכיון שנאמרה בצורה כזאת שגרם לו בשעת מעשה שנאה ומרידה (אלא שלא היה הברייה להשתחרר מחמת אימתו עליו).

וענין זה אנו רואים היום הרבה מאד בעוה"ר שהרבה חללים הפילה דבר כזה בפרט בזמנינו אלה היום שדורינו זה לקוי בעצבים ומתחים קשים על כן ישנם היום בעוה"ר הרבה מאד חללים שנפלו מפני סיבה זו שנפגעו קשה בנפשם מפני שהרגישו שיסרו אותם הורים או מורים בשנאה ובלי לדונם לכף זכות ואפילו במקרה שהם יודעים שהמוכיח צודק והם לא צודקים עם כל זה חרה להם על שהם מרגישים שאפילו לא עלה כלל בלבו של המייסרם המחנכם לנסות להבין אותם ולבדוק אולי יש עליהם איזה בדק זכות על מה שעשו ובגלל זה יצאו אחר כך מהדרך ל"ע והם מאשימים את מוכיחיהם הללו, ועוד ע"י מה שהרחבנו בזה (בקונטרס אוצר החינוך) בענין הדרכה למלמדים (אותו) על כן יש ליהזר בענין זה היום ביותר שלא יהיו ח"ו ידינו שופכים את הדם הזה ולא יהיו דמם ואשמש ועונשם של החוטאים הנופלים המסכנים האלה על ראשינו ח"ו.

מספר אוצר החינוך פרק א'

חינוך איננו דבר גשמי

היום מבינים שמצות חינוך זה דבר הגיוני וזה דבר שתלוי במומחיות ולכן צריך ללמוד ולהתמחות (אצל אנשי מקצוע) לדעת איך לעשות את זה, אבל צריך לדעת שזה שגיאה גדולה, כי אם אין לנו את ההשקפה והדרך הנכון במצות החינוך אך רק על פי התורה הק' אזי אפילו אם יפעול לפי המומחיות היותר גדולה בעולם איננה שווה כלום כאשר יתבאר. **הכלל** של מצות החינוך הוא לדעת שהעיקר מה שאנחנו צריכים לפעול בחינוך זה המצוה לקיים מצות חינוך ובזכות שאנחנו מקיימים מצות חינוך

מזה וחושבים פן יצחקו עליהם ויאמרו מי שמך לרב מוכיח כאשר באמת רבים מתלוצצים ואומרים ראה זה דבר חדש זה נעשה מוכיח בין לילה היה וכו' וכדומה מדברי לצנות ושטות.

אבל מי האיש החכם ויבין את זאת ביותר משישחקו עליו צעירים יותר שכרו מרובה (כל'ו כל מה שיצחקו ממנו יותר על שנעשה מוכיח יהיה שכרו יותר מן השמים) וסוף דבריו לעמוד ודבריהם יהיה כעלה נובלת וכבר נודע מאמר עקביא בן מהללאל (עדיות פ"ה י') שאמר "מוטב לי להקרא שוטה כל ימי ולא לעשות שעה אחת רשע לפני המקום" ואין הצחוק שוה (כל'ו אינו תופס מקום כלל כלפי השבח וגו') כשבח ושכר שיש לו אצל הקב"ה כמבואר בזוהר כי כאשר ישראל מתפללים בצבור ומסיימים ברכת מחיה מתים כרוז קאי מאן הוא גברא דמשגיח להוכיח חוטאים ולהדרם לפולחנא דמלכא קדישא ובא מלאך ומביא דמות דיוקן של איש כזה ע"כ, ע"ש שמפליג בגודל השבח ויקר ושכרו הרבה מאוד, וא"כ מה חשוב השחוק והבזיון שיש לו בעולם הזה ומה ערך יש לו נגד השכר ועשיות רצון קונו ונחת רוח ליוצרו אשרי אדם יחזיק בו, עכ"ל מתו"ד הארוכים שם.

וביאור דבריו הק' במה שכתב הוא פשוט שעיקר מצות ואהבת לרעך וגו' הוא לנשמת האדם ולא לגופו הוא פשוט שהרי עצם האדם הוא רק נשמתו, וגופו אינו אלא לבוש ונרתיק לנשמתו, וכמו שבדאי אהבת האדם לעצמו צריך להיות אך ורק להנשמה ולא להגוף כך צריך להיות כלפי חברו, ויש לומר שעל זה כתוב ואהבת לרעך "כמוך" כל'ו כמו שהאבה לעצמך הרי זה צריך להיות רק כלפי הנשמה ולא כלפי הגוף (ובזה יתורץ גם כן קושיית הרמב"ן במה שהקשה שלא שייך לפרש כמותו ממש ע"ש, ולפי האמור אתי שפיר שהדמיון כמו בא לומר שהאהבה תהיה להנשמה) ורוחו ונפשו ולא לגבי גופו², ואע"פ שבדאי הלאו דלא תשנא נאמר גם לגבי גופו של השני וכן מצוה לעשות חסד גם עם גופו של כל אדם מישראל אמנם כל זה מפני שהגוף הוא לבוש להנשמה ובפרט שהרי ע"י הצער והיסורים של הגוף מתבטל האדם מעבודת בוראו והרי זה בודאי צער גם לנשמתו ולכן צריך לרחם על הגוף ולהתחסד אתו מפני האהבה לנשמתו לחשוך ממנה צערה שנגרם לה ע"י צער הגוף, וכמו כן יש לכבד גופו של השני מכיון שהרי הוא לבוש ונרתיק להנשמה ולכן נמצא שכבודה הוא כבוד לנשמתו וכמו שהמזלזל בלבוש המלך הרי זה זלזול בהמלך והמכבדה הרי הוא גם כבוד המלך כמו כן המזלזל בגוף של השני הרי הוא כמזלזל בנשמתו והמכבדו הרי הוא מכבד נשמתו, וק"ל.

וי"ר שיערה ד' עלינו ממרום רוח טהרה ונחזור לדרך התורה הק' בלי שום תערובת המשכילים המחדשים קודים חדשים שלא שערם אבותינו ומערבים קודש בחול (ובזה מסלפים כל דרך התורה הק' ומסורת אבותינו) ובזכות שנשים לבבנו ללכת בדרך התורה הק' הטהורה ונקיה בלי שמצה ונקיים דברי הפסוק (שה"ש א' ח') "צאי לך בעקבי הצאן" נזכה שיתקיים בנו המשך הפסוק "ורעי את גדיותך על משכנות הרועים" שהם משה ואהרן וכל הז' רועים בביאת משיח צדקינו ברוב רחמים וחסדים בב"א.

(מתוך קונטרס ואהבת לרעך כמוך)

זה כמו לחיצה על הכפתורים ועל ידי זה הקב"ה מעלה את הילדים שלנו ועל ידי זה הקב"ה מכניס את החינוך שאנחנו מחנכים אותם בתוך הלב שלהם, ובלי זה אי אפשר בשום פנים ואופן להצליח, ולכן גם אחרי שאדם עושה את שלו לפי מצות התורה הק' יש לו גם להתפלל לד' על הצלחתם.

וכמו שמצינו גם לגבי לימוד התורה הק' שאמרו חז"ל (נדה ע"ג) מה יעשה האדם ויחכם יבקש ממי שהחכמה שלו שנאמר כי ד' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה כלומר שאפילו אחרי שאדם ילמד כראוי ויעמול בה עד כדי שימית עצמו עליה שלכאורה הוא צריך תיכף ומיד להתחכם בחכמת התורה הק' שהרי הוא כבר יודע ומבין את הכל, בכל זאת עדיין לא ישיג את אמתה של תורה אלא אם כן יהיה לו סיעתא דשמיא וזה ישיג דוקא ע"י תפלה, ולכן אמרו חז"ל שאי אפשר להחכים בחכמת התורה בלי שיוסיף גם תפלה.

ואם כך הוא בדבר שאדם צריך לפעול אצל עצמו ובדבר שיש לו רצון אליה אם כן בן בנו של ק"ו כאשר צריך לפעול אצל הזולת דהיינו להכניס לימוד התורה וקיום המצות אצל הילד (ומכל שכן כשגם הרצון חסר אצל הילד וצריכים גם זה להכניס ללבו) ואיך אפשר לאדם בכח עצמו לעשותה, ובפרט לפי האמור שזה לא דבר גשמי אלא דבר רוחני שמיימי, לכן בודאי שאין שום כח גשמי והגיוני בעולם שיוכל לפעול אותה ואין לנו אלא לפנות אל ד' ית' ולבקש ולהתחנן מלפניו על עמו ונחלתו שיעזור להם.

והנה זה שנאמר שיש לאדם להתפלל אפילו על עניני עבודת ד' וקיום מצות צריך ביאור הלא אמרו חז"ל (מגילה כ"ה) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים א"כ משמע מזה שבעניני יראת שמים עלינו לעשותה בכח עצמנו לבד א"כ איך אפשר לנו לבקש על זה בכלל, אמנם כוונת חז"ל שיראת שמים הוא תלוי בידי אדם לבד היינו שכל זמן שעדיין לא עשה האדם כפי יכלתו כל מה שבכוחו לעשות, אבל אחרי שאדם עשה כפי יכלתו נשאר תמיד חלק שאין ביד האדם לגמור ועל זה יש לו הזכות לבקש שישלים לו ד' ית' את מה שאין בידו.

וכמו כן לענינינו בחינוך אם לאדם יהיה לו זכות קיום המצוה אז יש לו הזכות לקבל הענין מאת ד' ע"י תפלתו אבל בלי זכות המצוה אפילו אם יעשה כל מה שביכלתו על פי הגיונו אין בזה כלום.

ולכן אין לנו בזה ענין מומחיות כלל אלא תלוי אם יעשה המצוה כראוי כמו שמבוקש מאתנו על פי התורה הק', ואי אפשר להבעל מקצוע בחינוך למסור לנו הדרך הנכון בזה על פי הגיונו בין אם הוא גוי או להבדיל יהודי כי מצות התורה הק' לא נקבעה על פי הגיון האנושי שא"כ לא היה צריך משה רבינו לקבלם מאת ד' ית' מן השמים אלא היה יכול משה רבינו בעצמו לקבוע את מצות התורה כי אין חכם הגיוני בעולם יותר ממה רבינו שכל חכמי העולם לא יגיעו בהגיונם לאפס קצהו לחכמת הגיוני של משה רבינו, אלא כמו שנאמר שהתורה ומצותיה הם ענינים רוחניים לגמרי ורק נתלבשו תוך עשיה מסויימת שקבע הבורא ב"ה לפי רצונו ית', ועל כן אין לשאול ולהתיעץ בזה אלא ממי שחכמתו ובינתו בענין קיום המצוה נלקח אך ורק מהתורה הק' בלי שום תערובת דבר אחר ח"ו, ומי שמאמין אחרת הרי הוא ככופר בתורה שהיא (אך ורק) מסיני והרי זה ח"ו דומה לדת הנוצרים וכדו' שנתיסדו ע"י הגיון בשר ודם.

(מתוך עצרת חינוך)

² כי הגוף אין לאהוב ולענג אותו אלא אדרבה צריכים לכבשו ולעשות הפוך מרצונו, וכמבואר בכל הספרי מוסר ובה יתורץ קושיית העולם ומתאמרא בשם הרה"ק המגיד ר"מ מזלוטשוב

הקשה איך שייך לומר ואהבת לרעך "כמוך" כל'ו שתאהב את רעך כמו שאתה אוהב את עצמך הלא את עצמו צריך האדם לשנוא ולא לאהוב, ובה יתורץ היטב שהרי הכוונה על הנשמה

זה יש לאהוב גם של עצמו ומה שיש לשנוא אצל עצמו זה רק הגוף של עצמו.